

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Wiceprezes NIK
Jacek Kozłowski

KNO.410.4.1.2025¹

Pan
Marcin Kulasek
Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
ul. Wspólna 1/3
00-529 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

zmienione zgodnie z treścią uchwały nr 8/2025 Kolegium NIK z dnia 25 lutego 2026 r.

P/25/022 – Gospodarka majątkowa i finansowa Polskiej Akademii Nauk

¹ Obecnie: KRG.410.6.1.2025.

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego ² , ul. Wspólna 1/3, 00-529 Warszawa
Kierownik jednostki kontrolowanej	Pan Marcin Kulasek, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego od 17 stycznia 2025 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: – Pan Jarosław Gowin, Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, od 16 listopada 2015 r. do 9 kwietnia 2020 r.³ – Pan Wojciech Murdzek, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, od 16 kwietnia 2020 r. do 19 października 2020 r. – Pan Przemysław Czarnek, Minister Edukacji i Nauki, od 19 października 2020 r. do 27 listopada 2023 r. – Pan Krzysztof Szczucki, Minister Edukacji i Nauki, od 27 listopada 2023 r. do 13 grudnia 2023 r. – Pan Dariusz Wiczorek, Minister Nauki, od 13 grudnia 2023 r. do 17 stycznia 2025 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Realizacja przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki zadań wynikających z ustawy o Polskiej Akademii Nauk
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2025 (I półrocze) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed lub po tym okresie
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego
Kontroler	Łukasz Salamon, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KNO/44/2025 z dnia 1 sierpnia 2025 r. oraz nr KNO/65/2025 z dnia 13 października 2025 r.

(akta kontroli str. 1-3)

² Do dnia 31 grudnia 2020 r. funkcjonowało Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Z dniem 1 stycznia 2021 r. utworzono Ministerstwo Edukacji i Nauki powstałe w wyniku przekształcenia Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 2020 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Edukacji i Nauki oraz zniesienia Ministerstwa Edukacji Narodowej i Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. poz. 2334). Następnie z dniem 1 stycznia 2024 r. utworzono Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w skład którego weszły komórki organizacyjne dotychczasowego Ministerstwa Edukacji i Nauki obsługujące sprawy działu administracji rządowej szkolnictwo wyższe i nauka oraz pracownicy obsługujący sprawy tego działu (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 2023 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego – Dz. U. poz. 2695). Dalej: Ministerstwo lub MNiSW.

³ W okresie od 10 kwietnia 2020 r. do 15 kwietnia 2020 r. z mocy art. 36 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2025 r. poz. 780) Ministra zastępował Prezes Rady Ministrów Pan Mateusz Morawiecki.

⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki⁶, sprawujący nadzór nad gospodarką finansową Polskiej Akademii Nauk⁷ w latach 2020-2025 (I półrocze) realizował ustawowe obowiązki w zakresie finansowania ze środków publicznych Akademii i instytutów naukowych PAN przekazując na ten cel 7 478 628 tys. zł. Stwierdzono jednak, że proces ten nie zawsze przebiegał zgodnie z wymogami merytorycznymi i formalnymi. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w 2020 r. przekazał środki finansowe w wysokości 250 tys. zł – w formie dotacji celowej – bez zawarcia z Akademią umowy dotacyjnej, czym naruszył art. 150 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych⁸. Ponadto Minister Edukacji i Nauki wypłacił I transzę środków w wysokości 4 074,4 tys. zł w ramach umowy zawartej z Instytutem Chemii Bioorganicznej PAN bez uprzedniego zatwierdzenia dokumentacji technicznej, co stanowiło naruszenie § 4 ust. 3 załącznika nr 1 do umowy z dnia 31 sierpnia 2023 r. Minister nie wyegzekwował także zwrotu części subwencji przekazanej Instytutowi Chemii Bioorganicznej PAN, pomimo zrealizowania przez Instytut zadania związanego z opracowaniem i wyprodukowaniem zestawu diagnostycznego do wykrywania koronawirusa SARS-CoV-2 wywołującego COVID-19, sfinansowanego ze środków subwencji w wysokości niższej niż przekazane środki, co naruszało art. 169 ust. 2 i 7 ufp.

Przed przystąpieniem do weryfikacji raportów z wykorzystania środków finansowych na naukę Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w 2020 r. – w nieprawidłowej formie – dokonał przesunięcia terminów na ich złożenie, czym naruszył przepisy rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 6 marca 2019 r. w sprawie danych przetwarzanych w Zintegrowanym Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on⁹. Nadto minister nie zatwierdził terminowo trzech raportów rocznych złożonych przez Centrum Badań Kosmicznych PAN¹⁰. Nie dokonano również weryfikacji wysokości kwot przekazanych przez PAN z tytułu zwrotu odsetek od nieterminowego zwrotu udzielonej w 2023 r. dotacji celowej na wkład własny w projekcie „Polish Academy of Sciences ‘Individual Fellowships: Innovation & Creativity – PASIFIC”¹¹, co w konsekwencji skutkowało niedochodzeniem należności wynikającej z prawidłowego obliczenia.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego ponownie w 2025 r. zaakceptował korektę rocznego sprawozdania z 2022 r. pomimo istotnych rozbieżności w kwotach wskazanych przez CBK PAN jako już wydatkowanych w ramach dwóch działań. W okresie objętym kontrolą minister nie monitorował również

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ Dalej: minister.

⁷ Dalej: PAN lub Akademia.

⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 1530, ze zm., dalej: ufp.

⁹ Dz. U. z 2019 r. poz. 496 ze zm., dalej: rozporządzenie w sprawie POL-on.

¹⁰ Dalej: CBK PAN.

¹¹ Program stypendialny PAN, którego celem jest umożliwienie 50 naukowcom z całego świata odbycie dwuletnich staży podoktorskich w instytutach naukowych PAN lub w Międzynarodowym Instytucie Biologii Molekularnej i Komórkowej. Program jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach programu Horyzont 2020 MSCA COFUND. Dalej: program PASIFIC.

prawidłowości, rzetelności oraz terminowości wprowadzania do Zintegrowanego Systemu Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on¹² przez instytuty naukowe PAN danych dotyczących przekazanych przez ministra środków, do czego był zobowiązany na podstawie art. 354 ust. 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹³.

Realizując przypisane w ustawie o PAN czynności niezbędne dla zapewnienia prawidłowości funkcjonowania Akademii, Minister Edukacji i Nauki wyraził zgodę na utworzenie Międzynarodowego Instytutu Mechanizmów i Maszyn Molekularnych Polskiej Akademii Nauk. Ponadto w latach 2020-2025 (do 30 czerwca) minister uzgodnił łącznie 52 wnioski w zakresie połączenia, podziałów, reorganizacji lub likwidacji instytutów oraz pomocniczych jednostek Akademii. Poza tym wydał łącznie 17 zgód na dokonanie czynności prawnych w zakresie rozporządzania składnikami aktywów trwałych Akademii i instytutów naukowych Polskiej Akademii Nauk, natomiast w jednym przypadku wydanie takiej zgody nastąpiło bez dysponowania aktualnym operatem szacunkowym, co naruszało art. 156 ust. 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami¹⁴. Dodatkowo zatwierdzenie trzech planów finansowych PAN nastąpiło z naruszeniem ustawowego terminu 21 dni określonego w art. 84 ust. 4 i 5 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk¹⁵ tj. od jednego do trzech dni. Minister wypełniał obowiązek zatwierdzania sporządzanych przez Prezesa Akademii rocznych sprawozdań budżetowych z wykonania planu, co następowało w czerwcu każdego roku. Poza tym minister – zgodnie z art. 426 ust. 1 pkt 2 PSWN – sprawując kontrolę nad instytutami naukowymi PAN w zakresie prawidłowości wydatkowania środków publicznych przekazanych przez ministra, przeprowadził stosownie do art. 427 ust. 1 PSWN kontrolę w Instytucie Genetyki Człowieka PAN dotyczącą prawidłowości wykorzystania dotacji na realizację inwestycji budowlanej formułując zalecenie dotyczące wzmocnienia nadzoru nad pracownikami, w celu zapewnienia wywiązywania się z obowiązków określonych w umowach zawieranych z Ministrem, które zostało przez Instytut przyjęte do realizacji.

Minister Edukacji i Nauki nie wyegzekwował rzetelnego opracowania projektu ustawy o PAN przez Zespół, na który poniesiono wydatki w łącznej wysokości 231,9 tys. zł, a kolejni ministrowie podejmowali nieskuteczne działania w celu spełnienia warunku podstawowego dla Celu Polityki 1 określonego w Programie Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027¹⁶ w zakresie przeprowadzenia reformy PAN w zatwierdzonym przez Komisję Europejską terminie, czym naruszono art. 15 ust. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy

¹² Dalej: System POL-on lub POL-on.

¹³ Dz. U. z 2024 r. poz. 1571, ze zm., dalej: PSWN.

¹⁴ Dz. U. z 2024 r. poz. 1145 ze zm., dalej: ugn.

¹⁵ Dz. U. z 2020 r. poz. 1796, ze zm., dalej: ustawa o PAN.

¹⁶ Dalej: Program FENG lub FENG.

oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej¹⁷. Uznanie przez Komisję Europejską warunku podstawowego określonego w Programie FENG dotyczącego reformy PAN za niespełniony może skutkować wstrzymaniem płatności przez Komisję dla Programu FENG. Oprócz tego – wbrew zarządzeniu Ministra Edukacji i Nauki – nie zostały sporządzone protokoły z posiedzeń Zespołu doradczego do spraw opracowania projektu ustawy o PAN, jak również członkowie Zespołu nie złożyli oświadczeń w zakresie bezstronnego działania w interesie publicznym oraz niewykorzystywaniu i nieudostępnianiu osobą trzecią informacji uzyskanych w trakcie realizacji zadań zespołu.

Najwyższa Izba Kontroli zwraca również uwagę, że minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, w okresie objętym kontrolą, nie prowadził analiz wielkości środków pozostających do dyspozycji instytutów naukowych PAN, które zostały wydatkowane poza latami objętymi decyzją ministra w ramach strumienia finansowego na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej, stanowiska badawczego oraz specjalnej infrastruktury informatycznej.

Ponadto, zdaniem NIK, w obszarze kształcenia doktorantów w ramach przedsięwzięcia Ministra pn. Doktorat wdrożeniowy, ewaluacja efektywności prowadzonego programu nie powinna być ograniczona wyłącznie do formalnego złożenia rozprawy doktorskiej, bowiem Ministerstwo powinno posiadać informację o skutecznym nadaniu stopnia doktora. Takie podejście pozwoliłoby na pełne rozliczenie celów programu i zapewnienie transparentności wykorzystania środków publicznych. Należy również zauważyć, że w następstwie przyjęcia zbiorczego rozliczania umów (tj. wszystkich końcowych raportów indywidualnych wchodzących w skład jednej umowy) dopiero w III kw. 2025 r. zakończono ocenę raportów końcowych I edycji, co w dalszej kolejności stanowić będzie podstawę do podjęcia decyzji przez ministra o uznaniu umowy za wykonaną, niewykonaną lub wykonaną nienależycie.

Niezależnie od powyższego, zdaniem NIK, mimo iż ustawa o PAN nie nakłada na ministra obowiązku podejmowania działań po przekazaniu przez Prezesa PAN wyników audytu zewnętrznego z działalności Kancelarii PAN, zasadnym jest niezwłoczne zapoznanie się z jego wynikami, a w szczególności przez komórkę odpowiedzialną w MNiSW za prowadzenie spraw dotyczących nadzoru ministra nad Akademią i wykorzystywanie wyników takiego audytu, w tym określenie na ich podstawie ewentualnych ryzyk przy podejmowaniu przez ministra decyzji w ramach bieżących spraw związanych z finansowaniem Akademii.

¹⁷ Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159, ze zm., dalej: Rozporządzenie (UE) 2021/1060.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR	Realizacja przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki zadań wynikających z ustawy o Polskiej Akademii Nauk
Opis stanu faktycznego	1. Stosownie do art. 5 ustawy o PAN nadzór nad gospodarką finansową Akademii sprawuje minister, będący dysponentem części 67 – Polska Akademia Nauk, któremu Prezes Akademii przedkłada m.in. roczne sprawozdanie finansowe wraz ze sprawozdaniem biegłego rewidenta, plany finansowe Akademii oraz wnioski m.in.: – w zakresie utworzenia instytutów naukowych PAN, połączenia, podziału, reorganizacji lub likwidacji instytutu naukowego PAN, jak również w odniesieniu do pomocniczych jednostek naukowych; – w sprawach związanych z utworzeniem spółek prawa handlowego lub obejmowania, nabywania i posiadania udziałów i akcji; – w zakresie wyrażenia zgody na dokonywanie czynności prawnych w obszarze rozporządzania składnikami aktywów trwałych przez Akademię i jednostki naukowe. Ponadto zgodnie z art. 426 ust. 1 pkt 2 PSWN w ramach nadzoru nad systemem szkolnictwa wyższego i nauki minister sprawuje nadzór nad instytutami naukowymi PAN w zakresie zgodności działania z przepisami dotyczącymi kształcenia w szkole doktorskiej oraz prawidłowości wydatkowania środków publicznych przekazanych przez ministra. Zgodnie z obowiązującymi w okresie objętym kontrolą Regulaminami wewnętrznymi¹⁸ Departamentu Nauki MNiSW do zakresu działania Wydziału Nadzoru należy prowadzenie spraw dotyczących nadzoru ministra nad Akademią w zakresie wykonania budżetu państwa w części 67 – Polska Akademia Nauk, w szczególności: – opiniowanie uchwał Prezydium PAN w sprawach dotyczących gospodarki finansowej PAN, w tym związanych z zarządzaniem mieniem; – rozpatrywanie wniosków o wyrażenie zgody na dokonanie czynności prawnych w zakresie rozporządzania składnikami aktywów trwałych przez organy PAN oraz opiniowanie – na potrzeby Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej – wniosków o wyrażenie zgody na dokonanie

¹⁸ § 15 ust. 1 pkt 2 lit. b oraz § 15 ust. 1 pkt 3 lit. a-c Regulaminu wewnętrznego Departamentu Nauki z dnia 9 grudnia 2019 r.; § 15 ust. 1 pkt 2 lit. c oraz § 15 ust. 1 pkt 3 lit. a-f Regulaminu wewnętrznego Departamentu Nauki z dnia 22 lipca 2020 r.; § 15 ust. 1 pkt 2 lit. c oraz § 15 ust. 1 pkt 3 lit. a-f Regulaminu wewnętrznego Departamentu Nauki z dnia 21 grudnia 2020 r.; § 14 pkt 3 oraz § 14 pkt 4 lit. a-f Regulaminu wewnętrznego Departamentu Nauki z dnia 20 października 2021 r.; § 13 pkt 3 oraz § 13 pkt 4 lit. a-f Regulaminu wewnętrznego Departamentu Nauki z dnia 4 kwietnia 2023 r.; § 12 pkt 1 lit. b oraz § 12 pkt 1 lit. c Regulaminu wewnętrznego Departamentu Nauki stanowiącego załącznik do zarządzenia nr 3 Dyrektora Generalnego MNiSW z dnia 31 stycznia 2024 r.; § 12 pkt 1 lit. c-d Regulaminu wewnętrznego Departamentu Nauki zmieniony zarządzeniami Dyrektora Generalnego MNiSW z dnia 1 października 2024 r. a następnie z dnia 19 lutego 2025 r.; § 12 pkt 1 lit. c-d Regulaminu wewnętrznego Departamentu Nauki stanowiącego załącznik do zarządzenia nr 16 Dyrektora Generalnego MNiSW z dnia 11 kwietnia 2025 r.

czynności prawnych w zakresie rozporządzania składnikami aktywów trwałych przez PAN i jej jednostki naukowe;

- opiniowanie zgłoszeń instytutów naukowych PAN w sprawach związanych z utworzeniem spółek prawa handlowego.

Departament Nauki MNiSW odpowiadał również za przygotowywanie projektów decyzji, umów i aneksów do umów dotyczących przyznawania oraz rozliczania przyznanych PAN dotacji.

(akta kontroli str. 3635-3660, płyta CD4 plik poz.: 540-543, 552-563)

Za zapewnienie obsługi planistycznej Ministra jako dysponenta części budżetowej 67 – Polska Akademia Nauk odpowiadał Departament Budżetu i Finansów MNiSW, a w szczególności za:

- opracowanie planu dochodów i wydatków budżetu państwa, w tym m.in. opracowanie projektu budżetu państwa w układzie tradycyjnym i zadaniowym oraz jego bieżącą aktualizację;
- obsługę Informatycznego Systemu Obsługi Budżetu Państwa TREZOR w części dotyczącej planu finansowego oraz jego zmian w trakcie roku budżetowego;
- monitorowanie stopnia realizacji planu wydatków budżetu państwa w zakresie części 67 – Polska Akademia Nauk, tj. sporządzanie sprawozdań opisowych z wykonania budżetu państwa oraz opracowanie projektów decyzji Ministra w zakresie realizacji i zmian planów wydatków budżetowych.

(akta kontroli str. 3635-3660, płyta CD4 plik poz.: 538-539, 544-551)

Realizując w okresie objętym kontrolą zadania wynikające z ustawy o PAN:

- Minister Edukacji i Nauki w dniu 3 listopada 2020 r. wyraził zgodę na utworzenie Międzynarodowego Instytutu Mechanizmów i Maszyn Molekularnych PAN;
- Minister wyraził opinie w odniesieniu do 52 wniosków przekazanych przez Prezesa PAN w zakresie 48 przypadków reorganizacji instytutów, likwidacji dwóch instytutów naukowych PAN i dwóch pomocniczych jednostek naukowych PAN, z czego:
 - w 2020 r. w odniesieniu do 14 wniosków, z czego 11 wniosków uzgodniono bez uwag zaś w przypadku trzech minister zgłosił uwagi lub sugestie dotyczące zapisów umieszczonych w statutach instytutów naukowych PAN;
 - w 2021 r. do 11 wniosków, z czego wszystkie uzgodniono bez uwag;
 - w 2022 r. w odniesieniu do ośmiu wniosków, z czego sześć uzgodniono bez uwag, zaś w przypadku dwóch minister zgłosił uwagi lub sugestie dotyczące zapisów w statutach instytutów naukowych PAN;
 - w 2023 r. do 11 wniosków, z czego 10 uzgodniono bez uwag (w tym m.in. likwidacja pomocniczej jednostki naukowej działającej pod nazwą Polski Instytut Studiów Zaawansowanych (Polish Institute of Advanced Studies, PIASt), zaś w jednym przypadku minister nie uznał wniosku za uzgodniony wskazując m.in. na szereg wątpliwości co do zasadności wydania przez Prezesa PAN decyzji o likwidacji Muzeum Ziemi;

- w 2024 r. w odniesieniu do sześciu wniosków, które uzgodniono bez uwag;
 - w 2025 r. (I półrocze) do dwóch wniosków, które uzgodniono bez uwag;
- minister wydał łącznie 17 zgód na dokonanie czynności prawnych w zakresie rozporządzania składnikami aktywów trwałych przez PAN i instytuty naukowe PAN,
 - minister wydał 12 opinii w odniesieniu do wniosków związanych z utworzeniem spółek prawa handlowego lub obejmowania, nabywania i posiadania udziałów i akcji (w żadnym przypadku nie wyraził sprzeciwu). W dwóch przypadkach, tj. Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN oraz Instytut Chemii Fizycznej PAN wycofały swoje zgłoszenia.

(akta kontroli str. 208-239, 3194-3289, płyta CD2 plik poz.: 032-039)

W okresie objętym kontrolą Prezes PAN nie kierował do ministra uchwał Zgromadzenia Ogólnego dotyczących utworzenia lub likwidacji oddziału.

Szczegółowemu badaniu poddano proces wydania zgody na rozporządzenie mieniem przez CBK PAN. W wyniku badania ustalono, że w dniu 13 stycznia 2021 r. Minister Edukacji i Nauki wydał zgodę na dokonanie czynności prawnej polegającej na zamianie nieruchomości gruntowej na podstawie nieaktualnego operatu szacunkowego, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 1887-1899, 2074-2144, 3482-3538, płyta CD3 plik poz.: 240-244)

Zgodnie z art. 25 ust. 4 ustawy o PAN w dniu 22 września 2022 r. Prezes PAN przekazał Ministrowi Edukacji i Nauki wyniki audytu zewnętrznego działalności Kancelarii PAN za okres od 1 stycznia 2019 r. do 30 czerwca 2022 r. Audyt obejmował m.in.: poprawność stosowania wewnętrznych procedur dotyczących zasad (polityki) rachunkowości, wewnętrznych procedur udzielania zamówień publicznych oraz stosowania ustawy Prawo zamówień publicznych; realizację planu rzeczowo-finansowego oraz budżetu zadaniowego, w tym rzetelność danych zawartych we wnioskach o przyznanie środków finansowych na działalność jednostki; poprawność gospodarowania majątkiem PAN. W wyniku przeprowadzonego audytu nie stwierdzono nieprawidłowości w badanych obszarach oraz nie sformułowano zaleceń pokontrolnych.

Dyrektor Departamentu Nauki MNiSW pan Krzysztof Bakula wyjaśnił, że Departament Nauki nie dysponował wynikami audytu zewnętrznego działalności Kancelarii Polskiej Akademii Nauk, ani stanowiskiem Prezydium Polskiej Akademii Nauk w tym zakresie. Z dodatkowych wyjaśnień złożonych¹⁹ przez pana Krzysztofa Bakulę wynikało, że po ponownej weryfikacji korespondencji pomiędzy komórkami organizacyjnymi Ministerstwa oraz rejestru wpływów ustalono, że do Ministerstwa wpłynął raport z audytu zewnętrznego z działalności Kancelarii PAN, a wynik audytu był pozytywny zatem Ministerstwo nie podejmowało dalszych działań.

(akta kontroli str. 773-830)

¹⁹ Pismo z dnia 28 sierpnia 2025 r. (znak: DN-WN.0910.4.2025.5.AW).

Zdaniem NIK, mimo iż ustawa o PAN nie nakłada na ministra obowiązku podejmowania działań po przekazaniu przez Prezesa PAN wyników audytu zewnętrznego z działalności Kancelarii PAN, zasadnym jest niezwłoczne zapoznanie się z jego wynikami, a w szczególności przez komórkę odpowiedzialną w MNiSW za prowadzenie spraw dotyczących nadzoru ministra nad Akademią i wykorzystywanie wyników takiego audytu, w tym określenie na ich podstawie ewentualnych ryzyk przy podejmowaniu przez ministra decyzji w ramach bieżących spraw związanych z finansowaniem Akademii.

W latach 2020-2025 (I półrocze) Prezes PAN przedkładał ministrowi do zatwierdzenia plan finansowy w trybie określonym dla sporządzania rocznego planu finansowego:

- przekazany w dniu 18 czerwca 2020 r. do MNiSW plan finansowy PAN na 2020 r.²⁰ zakładał m.in. przychody z prowadzonej działalności na poziomie 36 500 tys. zł oraz koszty ogółem na poziomie 140 623 tys. zł, w tym wynagrodzenia i składki w kwocie 64 147 tys. zł, co stanowiło 45,6% kosztów ogółem. Prezes PAN w dniu 23 września 2020 r. zwrócił się do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z prośbą o zatwierdzenie uchwały Prezydium PAN²¹ w sprawie zmiany planu finansowego na 2020 r. M.in. dokonano korekty kosztów w odniesieniu do wynagrodzeń i składek od nich naliczanych, środków na wydatki majątkowe oraz w ramach środków przyznanych innym podmiotom. Po zmianie plan zakładał koszty na poziomie 137 984 tys. zł.
- przekazany w dniu 20 maja 2021 r. plan finansowy na 2021 r.²² zakładał m.in. przychody z prowadzonej działalności na poziomie 31 365 tys. zł (tj. o 14,1% mniejsze w stosunku do planu po zmianach w 2020 r.) oraz koszty ogółem na poziomie 137 314 tys. zł, w tym wynagrodzenia i składki w kwocie 64 357 tys. zł, co stanowiło 46,9% kosztów ogółem. Prezes PAN w 2021 r. trzykrotnie zwracał się do ministra z prośbą o zmianę planu finansowego²³. Ostatecznie plan na 2021 r. zakładał przychody na poziomie 35 965 tys. zł, a koszty 140 185 tys. zł.
- przekazany w dniu 31 maja 2022 r. plan finansowy na 2022 r.²⁴ zakładał m.in. przychody z prowadzonej działalności na poziomie 46 083 tys. zł (tj. o 28,1% wyższe w stosunku do planu po zmianach w 2021 r.) oraz koszty na poziomie 171 063 tys. zł, w tym wynagrodzenia i składki w kwocie 66 035 tys. zł, co stanowiło 38,6% kosztów ogółem. Prezes PAN w 2022 r. trzykrotnie zwracał się do ministra z prośbą o zmianę planu finansowego²⁵. Ostatecznie plan na 2022 r. zakładał przychody w wysokości 46 883 tys. zł, a koszty 187 454 tys. zł.

²⁰ Uchwała nr 28/2020 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 16 czerwca 2020 r. w sprawie planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2020.

²¹ Uchwała nr 41/2020 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 22 września 2020 r. w sprawie zmiany planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2020.

²² Uchwała nr 17/2021 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 18 maja 2021 r. w sprawie planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2021.

²³ Uchwała nr 22/2021 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie zmiany planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2021; Uchwała nr 24/2021 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 21 września 2021 r. w sprawie zmiany planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2021; Uchwała nr 35/2021 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 16 listopada 2021 r. w sprawie zmiany planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2021.

²⁴ Uchwała nr 18/2022 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 24 maja 2022 r. w sprawie planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2022.

²⁵ Uchwała nr 29/2022 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 20 września 2022 r. w sprawie zmiany planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2022; Uchwała nr 27/2022 Prezydium

- przekazany w dniu 7 czerwca 2023 r. plan finansowy na 2023 r.²⁶ zakładał m.in. przychody z prowadzonej działalności na poziomie 44 306 tys. zł (tj. o 5,5% niższe w stosunku do planu po zmianach w 2022 r.) oraz koszty ogółem na poziomie 205 024 tys. zł, w tym wynagrodzenia i składki w kwocie 72 692 tys. zł, co stanowiło 35,4% kosztów ogółem. Prezes PAN w dniu 16 listopada 2023 r. roku zwrócił się do ministra z prośbą o zmianę planu finansowego PAN na 2023 r.²⁷. Ostatecznie plan na 2023 r. zakładał koszty w wysokości 204 899 tys. zł.
- przekazany w dniu 24 maja 2024 r. plan finansowy na 2024 r.²⁸ zakładał m.in. przychody z prowadzonej działalności na poziomie 53 755 tys. zł (tj. o 21,3% wyższe w stosunku do planu po zmianach w 2023 r.) oraz koszty ogółem na poziomie 219 056 tys. zł, w tym wynagrodzenia i składki w kwocie 86 980 tys. zł, co stanowiło 39,7% kosztów ogółem. Prezes PAN w 2024 r. dwukrotnie zwrócił się do ministra z prośbą o zmianę planu finansowego Akademii²⁹. Ostatecznie plan na 2024 r. zakładał koszty w wysokości 221 128 tys. zł.
- przekazany w dniu 21 maja 2025 r. plan finansowy na 2025 r.³⁰ zakładał m.in. przychody z prowadzonej działalności na poziomie 51 276 tys. zł (tj. o 4,6% niższe w stosunku do planu po zmianach w 2024 r.) oraz koszty ogółem na poziomie 202 045 tys. zł, w tym wynagrodzenia i składki w kwocie 92 453 tys. zł, co stanowiło 45,7% kosztów ogółem.

(akta kontroli str. 208-471, 757-759, płyta CD2 plik poz.: 007-030)

Zatwierdzenie przez ministra planów finansowych PAN na 2020 r., 2023 r. oraz 2025 r. nastąpiło w czasie nie dłuższym niż 21 dni od daty ich otrzymania. W trzech przypadkach, tj. w 2021 r., w 2022 r. oraz w 2024 r. minister zatwierdzał plany finansowe po upływie wyznaczonego ustawowo czasu na dokonanie tej czynności, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Ponadto Minister wypełniał obowiązek zatwierdzania sporządzanych przez Prezesa Akademii rocznych sprawozdań budżetowych z wykonania planu. Zatwierdzanie sprawozdań następowało w czerwcu każdego roku.

(akta kontroli str. 208-471, 734, 757-759, 1280-1506, płyta CD2 plik poz.: 005-019)

Polskiej Akademii Nauk z dnia 20 października 2022 r. w sprawie zmiany planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2022; Uchwała nr 39/2022 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 15 listopada 2022 r. w sprawie zmiany planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2022.

²⁶ Uchwała nr 32/2023 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 23 maja 2023 r. w sprawie planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2023.

²⁷ Uchwała nr 72/2023 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 14 listopada 2023 r. zmieniająca uchwałę w sprawie planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2023.

²⁸ Uchwała nr 15/2024 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 21 maja 2024 r. w sprawie planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2024.

²⁹ Uchwała nr 24/2024 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 2 lipca 2024 r. zmieniająca uchwałę w sprawie planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2024; Uchwała nr 50/2024 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 5 listopada 2024 r. zmieniająca uchwałę w sprawie planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2024.

³⁰ Uchwała nr 11/2025 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 20 maja 2025 r. w sprawie planu finansowego Polskiej Akademii Nauk na rok 2025.

2. W latach 2020-2025 (do 30 czerwca) ministrowie właściwi do spraw szkolnictwa wyższego i nauki przekazali PAN i instytutom naukowym PAN łącznie 7 478 628 tys. zł. Środki wydatkowano w łącznej wysokości 7 153 033,5 tys. zł.

(akta kontroli str. 191-207, 749-753, 1267-1279, 1507-1508, 3482-3634, płyta CD1 plik poz.: 001-032, CD3 plik poz.: 2107)

2.1. W ramach niżej wymienionych strumieni finansowania przekazano Akademii łącznie 591 245 tys. zł, z czego:

- w 2020 r. łącznie 90 927 tys. zł, z tego: 85 739,3 tys. zł³¹ (dotacja podmiotowa), 4 791,7 tys. zł³² (dotacja celowa na inwestycje), 146 tys. zł (dotacja celowa na współfinansowanie) oraz 250 tys. zł (dotacja celowa na kształcenie);
- w 2021 r. łącznie 92 927 tys. zł, z tego: 87 240,9 tys. zł³³ (dotacja podmiotowa), 4 514,1 tys. zł³⁴ (dotacja celowa na inwestycje), 72 tys. zł (dotacja celowa na kształcenie), 1 100 tys. zł w ramach wydatków, które nie wygasły z upływem roku 2020;
- w 2022 r. łącznie 113 082 tys. zł, z tego: 94 619 tys. zł³⁵ (dotacja podmiotowa), 11 971 tys. zł³⁶ (dotacja celowa na współfinansowanie), 4 016 tys. zł (dotacja celowa na inwestycje), 288 tys. zł (dotacja celowa na kształcenie), 2 188 tys. zł w ramach wydatków, które nie wygasły z upływem roku 2021;
- w 2023 r. łącznie 110 894 tys. zł, z tego: 98 060 tys. zł³⁷ (dotacja podmiotowa), 10 092 tys. zł³⁸ (dotacja celowa na współfinansowanie), 2 550 tys. zł (dotacja celowa na inwestycje), 192 tys. zł (dotacja celowa na kształcenie);
- w 2024 r. łącznie 122 203 tys. zł, z tego: 113 364,8 tys. zł³⁹ (dotacja podmiotowa), 7 888 tys. zł⁴⁰ (dotacja celowa na inwestycje), 758,2 tys. zł (dotacja celowa na współfinansowanie), 192 tys. zł (dotacja celowa na kształcenie);
- w 2025 r. (do 30 czerwca) łącznie 61 212 tys. zł, z tego: 60 045 tys. zł⁴¹ (dotacja podmiotowa), 975 tys. zł⁴² (dotacja celowa na inwestycje), 192 tys. zł (dotacja celowa na kształcenie).

(akta kontroli str. 189-207, 752-753, płyta CD1 plik poz.: 001-025)

³¹ Tj. 94,3% ogółu środków przekazanych w 2020 r.

³² Tj. 5,3% ogółu środków przekazanych w 2020 r.

³³ Tj. 93,9% ogółu środków przekazanych w 2021 r. W stosunku do 2020 r. kwota przekazanej dotacji podmiotowej wzrosła o 1,7%.

³⁴ Tj. 4,8% ogółu środków przekazanych w 2021 r.

³⁵ Tj. 83,7% ogółu środków przekazanych w 2022 r. W stosunku do 2021 r. kwota przekazanej dotacji podmiotowej wzrosła o 8,4%.

³⁶ Tj. 10,6% ogółu środków przekazanych w 2022 r.

³⁷ Tj. 88,4% ogółu środków przekazanych w 2023 r. W stosunku do 2022 r. kwota przekazanej dotacji podmiotowej wzrosła o 3,6%.

³⁸ Tj. 9,1% ogółu środków przekazanych w 2023 r.

³⁹ Tj. 92,8% ogółu środków przekazanych w 2024 r. W stosunku do 2023 r. kwota przekazanej dotacji podmiotowej wzrosła o 15,6%.

⁴⁰ Tj. 6,4% ogółu środków przekazanych w 2024 r.

⁴¹ Tj. 98,1% ogółu środków przyznanych w I półroczu 2025 r.

⁴² Tj. 6,7% ogółu środków przyznanych w I półroczu 2025 r.

W latach 2020-2025 (do 30 czerwca) Akademia wydatkowała łącznie 582 209,6 tys. zł, w tym 2 437,9 tys. zł w ramach wydatków, które nie wygasły z upływem roku budżetowego 2020 i 2021. I tak:

- w 2020 r. Akademia wydatkowała łącznie 88 997,4 tys. zł, co stanowiło 97,9% przekazanych środków. PAN dokonała zwrotu niewykorzystanych środków w kwocie 1 929,6 tys. zł⁴³;
- w 2021 r. Akademia wydatkowała łącznie 88 831,4 tys. zł, co stanowiło 95,6% środków przekazanych środków, w tym 251,2 tys. zł w ramach wydatków, które nie wygasły z upływem roku 2020. Akademia dokonała zwrotu niewykorzystanych środków w kwocie 4 095,5 tys. zł⁴⁴;
- w 2022 r. Akademia wydatkowała łącznie 112 467,9 tys. zł, co stanowiło 99,4% przekazanych środków, w tym 2 186,7 tys. zł w ramach wydatków, które nie wygasły z upływem roku 2021. Akademia dokonała zwrotu niewykorzystanych środków w kwocie 614,1 tys. zł⁴⁵;
- w 2023 r. Akademia wydatkowała łącznie 109 979,1 tys. zł, co stanowiło 99,2% przekazanych środków. Akademia dokonała zwrotu niewykorzystanych środków w kwocie 914,9 tys. zł⁴⁶;
- w 2024 r. Akademia wydatkowała łącznie 120 721,8 tys. zł, co stanowiło 98,8% przekazanych środków. Akademia dokonała zwrotu niewykorzystanych środków w kwocie 1 481,2 tys. zł⁴⁷;
- w 2025 r. (do 30 czerwca) Akademia wydatkowała łącznie 61 212 tys. zł, co stanowiło 48,6% przekazanych w I półroczu 2025 r. środków.

(akta kontroli str. 189-207, 752-753, płyta CD1 plik poz.: 001-025)

Ww. wydatki, które nie wygasły z upływem roku budżetowego 2020 i 2021 w łącznej kwocie 2 437,9 tys. zł poniesione zostały na:

- realizację (kontynuację) w 2021 r. programu PASIFIC w kwocie 251,2 tys. zł (tj. 22,8% planowanych środków);
- realizację (kontynuację) w 2022 r. programu PASIFIC w kwocie 186,7 tys. zł (tj. 99,3% planowanych środków);
- cyfryzację procesów back-office, tj. Zintegrowany System Informatyczny PAN w kwocie 2 000 tys. zł (tj. 100% planowanych środków).

⁴³ W tym: 1 643,4 tys. zł w ramach zwrotu dotacji podmiotowej, 36,2 tys. zł z dotacji celowej na inwestycje, 250 tys. zł w ramach zwrotu z dotacji celowej na kształcenie.

⁴⁴ W tym: 2 027,6 tys. zł w ramach dotacji celowej na inwestycje, 1 195,1 tys. zł w ramach zwrotu dotacji podmiotowej, 24 tys. zł w ramach zwrotu dotacji celowej na kształcenie oraz 848,8 tys. zł w ramach zwrotu wydatków, które nie wygasły z upływem roku budżetowego 2020.

⁴⁵ W tym: 261,7 tys. zł w ramach zwrotu dotacji celowej na inwestycje, 255,1 tys. zł w ramach dotacji podmiotowej, 96 tys. zł w ramach zwrotu dotacji celowej na kształcenie, 1,3 tys. zł w ramach zwrotu wydatków, które nie wygasły z upływem roku budżetowego 2021.

⁴⁶ W tym: 448,5 tys. zł w ramach dotacji podmiotowej, 274,3 tys. zł w ramach zwrotu dotacji celowej na inwestycje, 192,1 tys. zł w ramach dotacji celowej na współfinansowanie.

⁴⁷ W tym: 686,9 tys. zł w ramach zwrotu dotacji celowej na inwestycje, 394,8 tys. zł w ramach dotacji podmiotowej, 387,5 tys. zł w ramach dotacji celowej na współfinansowanie, 12 tys. zł z dotacji celowej na kształcenie.

Akademia terminowo dokonała zwrotu niewydatkowanych środków w łącznej kwocie 850,1 tys. zł⁴⁸.

Niski poziom wydatkowania środków finansowych w 2021 r. wynikał z sytuacji pandemicznej i związanych z nią ograniczeń. Zaplanowane kampanie promocyjne poza granicami Polski oraz spotkania Advisory Board zrealizowano online. Ponadto zakupiono system informatyczny wspierający nabór wniosków i realizację stypendiów w kwocie niższej niż zaplanowana.

(akta kontroli str. 743-745, 1192-1248, 3482-3634, płyta CD3 plik poz.: 2068-2096)

W latach objętych kontrolą minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki udzielił Akademii ogółem 15 dotacji celowych na łączną kwotę 58 391,9 tys. zł, z czego: 34 238,8 tys. zł na inwestycje, 22 967,1 tys. zł na współfinansowanie oraz 1 186 tys. zł na kształcenie. Środki wydatkowano w łącznej kwocie 46 639,5 tys. zł (79,9% środków przekazanych w ramach dotacji celowych).

(akta kontroli str. 765-772, 2713-2724, 3635-3703, płyta CD4 plik poz.: 091-208)

W ramach umów koordynowanych przez Departament Nauki MNiSW badaniem objęto przekazane Akademii w okresie 2020-2025 (I półrocze) środki w ramach dotacji celowej na kształcenie o łącznej wartości 1 186 tys. zł (co stanowiło 2% wszystkich udzielonych PAN dotacji celowych). Przekazanie środków w latach 2021-2025 (I półrocze) nastąpiło na podstawie umów. Środki przekazane w 2023 r. zostały wykorzystane w całości, zaś środki przekazane w 2021 r., 2022 r. i w 2024 r. wykorzystano łącznie w 76,1%, a niewykorzystane środki zostały zwrócone do MNiSW. Jednakże w 2020 r. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego przekazał Akademii środki w wysokości 250 tys. zł w formie dotacji celowej na realizację zadania bez zawarcia umowy, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 2855-2857, 2866-2870, 3635-3703, płyta CD4 plik poz.: 091-208, 308)

Ponadto badaniem objęto umowę nr 2/PAN/2023, w ramach której Minister Edukacji i Nauki przekazał PAN środki finansowe w okresie od 7 lutego 2023 r. do 28 września 2023 r. w formie dotacji celowej na wkład własny w projekcie „Polish Academy of Sciences’ Individual Fellowship: Innovation & Creativity – PASIFIC” w wysokości 11 000 tys. zł. W dniu 29 września 2023 r. Akademia dokonała zwrotu środków w kwocie 908 tys. zł. Aneks nr 1 z dnia 22 grudnia 2023 r. zmieniono m.in. dotychczasową wysokość środków wskazaną w umowie do kwoty 10 092 tys. zł (uwzględniając dokonany zwrot).

Departament Budżetu i Finansów MNiSW nie dokonał weryfikacji wysokości kwot przekazanych przez PAN z tytułu zwrotu odsetek od nieterminowego zwrotu dotacji celowej za 2023 r. i nie dochodzono należności w wysokości

⁴⁸ W tym: w 2021 r. – 848,8 tys. zł oraz w 2022 r. – 1,3 tys. zł.

wynikającej z prawidłowego obliczenia, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 2871-2953, 3453-3481, płyta CD4 plik poz.: 309-350)

2.2. W latach 2020-2025 (do 30 czerwca) minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki przekazał instytutom naukowym PAN łącznie 6 887 383 tys. zł. Środki wydatkowano w łącznej wysokości 6 570 823,9 tys. zł.

W latach 2020–2025 (do 30 czerwca) minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki w ramach subwencji przekazał wszystkim instytutom naukowym PAN środki finansowe w wysokości 5 179 668,9 tys. zł, z czego: w 2020 r. – 827 231,3 tys. zł; w 2021 r. – 834 316,2 tys. zł⁴⁹; w 2022 r. – 848 432,8 tys. zł⁵⁰; w 2023 r. – 917 454,7 tys. zł⁵¹; w 2024 r. – 1 199 635,8 tys. zł⁵² oraz w 2025 r. (do 30 czerwca) – 552 598,1 tys. zł.

Podziału subwencji dla instytutów naukowych PAN dokonano zgodnie z algorytmem określonym w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 września 2019 r. w sprawie sposobu podziału środków finansowych na utrzymanie i rozwój potencjału dydaktycznego oraz potencjału badawczego znajdujących się w dyspozycji ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki oraz na zadania związane z utrzymaniem powietrznych statków szkolnych i specjalistycznych ośrodków szkoleniowych kadr powietrznych⁵³.

Przy podziale subwencji uwzględniano przyznaną jednostce naukowej kategorię naukową. W wyniku przeprowadzonej przez MNiSW w 2017 r. oceny⁵⁴ – w okresie objętym kontrolą:

- 14 instytutów naukowych PAN uzyskało kategorię naukową A+⁵⁵;
- 45 instytutów naukowych PAN uzyskało kategorię naukową A⁵⁶;
- dziewięć instytutów naukowych PAN uzyskało kategorię naukową B⁵⁷.

W wyniku przeprowadzonej w 2022 r. ewaluacji jakości działalności naukowej obejmującej lata 2017-2022 (w ramach dyscyplin naukowych) Minister Edukacji i Nauki przyznał:

- 27 kategorii naukowych A+ w 17 dyscyplinach naukowych dla 24 instytutów naukowych PAN;
- 42 kategorie naukowe A w 18 dyscyplinach naukowych dla 38 instytutów naukowych PAN;
- dwie kategorie naukowe B w dwóch dyscyplinach naukowych dla dwóch instytutów naukowych PAN;

⁴⁹ Tj. wzrost o 0,8% w stosunku do 2020 r.

⁵⁰ Tj. wzrost o 1,7% w stosunku do 2021 r.

⁵¹ Tj. wzrost o 8,1% w stosunku do 2022 r.

⁵² Tj. wzrost o 30,7% w stosunku do 2023 r.

⁵³ Dz. U. z 2022 r. poz. 305, ze zm.

⁵⁴ Ocena obejmująca lata 2013-2016.

⁵⁵ Tj. poziom wiodący.

⁵⁶ Tj. poziom bardzo dobry.

⁵⁷ Tj. poziom zadawalający, z rekomendacją wzmocnienia działalności naukowej, badawczo-rozwojowej lub stymulującej innowacyjność gospodarki.

- 22 kategorie naukowe B+ w 14 dyscyplinach naukowych dla 20 instytutów naukowych PAN;
- dwie kategorie naukowe C⁵⁸ w dwóch dyscyplinach naukowych dla Instytutu Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN oraz Instytutu Parazytologii im. Witolda Stefańskiego PAN⁵⁹ (instytuty zostały zlikwidowane odpowiednio w 2022 r. i w 2023 r.).

(akta kontroli str. 208-239, płyta CD2 plik poz.:031)

W odniesieniu do IP PAN w likwidacji, zgodnie z ogłoszonym komunikatem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 28 kwietnia 2023 r. o zwiększeniach wysokości subwencji ze środków finansowych na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego przyznanych na 2023 rok, Instytut otrzymał zwiększenie wysokości subwencji w wysokości 109,5 tys. zł na pokrycie skutków finansowych podwyższenia wynagrodzeń pracowników naukowych, wynikających z wejścia w życie rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 2 stycznia 2023 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie wysokości minimalnego miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego dla profesora w uczelni publicznej⁶⁰.

W wyniku ustalenia wysokości subwencji przyznanej na 2023 r. ówczesny Minister Edukacji i Nauki decyzją nr 27/WFSN/2023 z dnia 10 sierpnia 2023 r. określił podlegające zwrotowi do budżetu państwa środki finansowe na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego przekazane w formie subwencji pobrane przez IP PAN w likwidacji w nadmiernej wysokości w kwocie 573,8 tys. zł wraz z odsetkami naliczonymi jak dla zaległości podatkowych poczynawszy od dnia 19 czerwca 2023 r. do dnia ich zwrotu. W związku z wnioskiem Instytutu wskazującym na trudną sytuację finansową Minister Edukacji i Nauki decyzją nr 45/WFSN/2023 z dnia 9 października 2023 r. umorzył należność wraz z odsetkami. Niezależnie od powyższego w dniu 29 listopada 2023 r. Minister Edukacji i Nauki przyznał zwiększenie subwencji na 2023 r. w wysokości 1 200 tys. zł z uwagi na ciężką sytuację finansową Instytutu.

(akta kontroli str. 208-239, 3062-3193, 3412-3415, płyta CD2 plik poz.:044)

Spośród wszystkich instytutów naukowych PAN najwięcej środków finansowych w ramach subwencji w okresie objętym kontrolą otrzymały:

- Instytut Biologii Doświadczalnej im. Marcelego Nenckiego PAN w Warszawie – łącznie 233 548,1 tys. zł⁶¹;
- Instytut Chemii Bioorganicznej PAN w Poznaniu – łącznie 169 326,5 tys. zł⁶²;

⁵⁸ Tj. poziom niezadawalający.

⁵⁹ Dalej: IP PAN w likwidacji.

⁶⁰ Dz. U. poz. 16.

⁶¹ W 2020 r. – 40 264,8 tys. zł; w 2021 r. – 37 403,4 tys. zł (spadek o 7,1% w stosunku do 2020 r.); w 2022 r. – 37 120,7 tys. zł (spadek o 0,7% w stosunku do 2021 r.); w 2023 r. – 39 594,4 tys. zł (wzrost o 6,7% w stosunku do 2022 r.); w 2024 r. – 54 520,4 tys. zł (wzrost o 37,7% w stosunku do 2023 r.); w 2025 r. (do 30 czerwca) – 24 644,4 tys. zł.

⁶² W 2020 r. – 38 347,9 tys. zł; w 2021 r. – 24 232,7 tys. zł (spadek o 36,8% w stosunku do 2020 r.); w 2022 r. – 24 621,6 tys. zł (wzrost o 1,6% w stosunku do 2021 r.); w 2023 r. – 27 017,7 tys. zł (wzrost o 9,7% w stosunku do 2022 r.); w 2024 r. – 37 766,8 tys. zł (wzrost o 39,8% w stosunku do 2023 r.); w 2025 r. – 17 339,8 tys. zł (do 30 czerwca).

- Międzynarodowy Instytut Biologii Molekularnej i Komórkowej w Warszawie – łącznie 93 011,7 tys. zł⁶³;
- Instytut Chemii Organicznej PAN w Warszawie – łącznie 78 036,3 tys. zł⁶⁴;
- Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN w Warszawie – łącznie 78 036,3 tys. zł⁶⁵;
- Centrum Badań Kosmicznych PAN w Warszawie – łącznie 72 429 tys. zł⁶⁶.

Jak wskazała Zastępca Dyrektora Departamentu Budżetu i Finansów MNiSW pani Elżbieta Żebrowska – w latach 2020-2022, zgodnie z dyspozycją Ministra dotyczącą zapewnienia minimalnego, zgodnego z rozporządzeniem finansowania, kwoty wyasygnowane do podziału części zasadniczej subwencji wynosiły 95% subwencji z poprzedniego roku, w warunkach porównywalnych. Jednocześnie, w związku z koniecznością zapewnienia stabilności finansowej podmiotów szkolnictwa wyższego i nauki Minister zdecydował, że wraz z podziałem algorytmicznym jednostki otrzymają zwiększenie wysokości subwencji, wynoszące w poszczególnych latach, tj. w 2020 r. – 5% subwencji z 2019 roku, w warunkach porównywalnych, w 2021 r. – 1,5% w porównaniu z rokiem 2020, w warunkach porównywalnych oraz w 2022 r. – 2% w porównaniu z rokiem 2021, w warunkach porównywalnych.

(akta kontroli str. 191-207, 1508-1509, płyta CD1 plik poz.: 026-079)

W dniu 2 kwietnia 2020 r. Instytut Chemii Bioorganicznej PAN złożył do MNiSW wniosek w sprawie zwiększenia wysokości subwencji na 2020 r. o kwotę 14 876 tys. zł z przeznaczeniem na realizację zadania szczególnie istotnego dla polityki naukowej państwa, tj. opracowanie i rozpoczęcie produkcji polskiego zestawu diagnostycznego do wykrywania wirusa SARS-CoV-2 wywołującego COVID-19, którego prototyp został zaprojektowany przez pracowników ICHB PAN we współpracy z polskimi firmami. Zgodnie z wnioskiem ww. kwota miała zostać przeznaczona na prace badawczo-rozwojowe (6 876 tys. zł) oraz produkcję pierwszych 100 tys. testów (8 000 tys. zł). Decyzją Ministra z dnia 10 kwietnia 2020 r. zwiększono jednorazowo wysokość subwencji na 2020 r. we wnioskowanej kwocie.

W latach 2020-2021 Instytut przeznaczył na opracowanie i wyprodukowanie zestawu diagnostycznego do wykrywania koronawirusa SARS-CoV-2 wywołującego COVID-19 łącznie 10 017,9 tys. zł, w tym: na produkcję: 8 000,3 tys. zł a 2 017,6 tys. zł na prace badawczo-rozwojowe. W efekcie

⁶³ W 2020 r. – 14 299,7 tys. zł; w 2021 r. – 14 514,2 tys. zł (wzrost o 1,5% w stosunku do 2020 r.); w 2022 r. – 14 804,5 tys. zł (wzrost o 2% w stosunku do 2021 r.); w 2023 r. – 16 231,7 tys. zł (wzrost o 9,6% w stosunku do 2022 r.); w 2024 r. – 22 552,3 tys. zł (wzrost o 38,9% w stosunku do 2023 r.); w 2025 r. (do 30 czerwca) – 10 609,3 tys. zł.

⁶⁴ W 2020 r. – 13 743,5 tys. zł; w 2021 r. – 13 949,6 tys. zł (wzrost o 1,5% w stosunku do 2020 r.); w 2022 r. – 14 228,6 tys. zł (wzrost o 2% w stosunku do 2021 r.); w 2023 r. – 15 673,9 tys. zł (wzrost o 10,1% w stosunku do 2022 r.); w 2024 r. – 21 777,3 tys. zł (wzrost o 38,9% w stosunku do 2023 r.); w 2025 r. – 10 244,6 tys. zł (do 30 czerwca).

⁶⁵ W 2020 r. – 10 777,4 tys. zł; w 2021 r. – 13 158,9 tys. zł (wzrost o 22,1% w stosunku do 2020 r.); w 2022 r. – 13 904,5 tys. zł (wzrost o 5,7% w stosunku do 2021 r.); w 2023 r. – 12 966,3 tys. zł (spadek o 6,7% w stosunku do 2022 r.); w 2024 r. – 19 016,3 tys. zł (wzrost o 46,6% w stosunku do 2023 r.); w 2025 r. (do 30 czerwca) – 8 212,9 tys. zł.

⁶⁶ W 2020 r. – 11 044,2 tys. zł; w 2021 r. – 13 308,4 tys. zł (wzrost o 20,5% w stosunku do 2020 r.); w 2022 r. – 11 434,1 tys. zł (spadek o 14,1% w stosunku do 2021 r.); w 2023 r. – 12 305,8 tys. zł (wzrost o 7,6% w stosunku do 2022 r.); w 2024 r. – 16 495,3 tys. zł (wzrost o 34% w stosunku do 2023 r.); w 2025 r. (do 30 czerwca) – 7 841,2 tys. zł.

wykorzystano 67% ogółu środków z subwencji. Minister nie wyegzekwował zwrotu niewykorzystanej części subwencji, która nie była niezbędna na finansowanie dotowanego zadania, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 3419-3452)

Instytuty naukowe PAN w ramach środków przeznaczonych na szkolnictwo wyższe i naukę w okresie objętym kontrolą (do 30 czerwca) wydatkowały łącznie 6 570 823,9 tys. zł, z czego:

- ze środków otrzymanych w ramach subwencji – 5 179 668,9 tys. zł, co stanowiło 78,8% ogółu wydatkowanych przez instytuty środków;
- w ramach programów i przedsięwzięć ministra (ujętych w rozdziale 73007⁶⁷ i 73018⁶⁸) – 476 880,1 tys. zł, co stanowiło 7,2% ogółu wydatkowanych przez instytuty środków;
- ze środków przekazanych na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej lub stanowiska badawczego lub utrzymanie specjalnej infrastruktury informatycznej – 420 657,5 tys. zł, co stanowiło 6,4% ogółu wydatkowanych przez instytuty środków;
- w ramach inwestycji związanych z działalnością naukową m.in. lokalne sieci komputerowe, aparatura naukowo-badawcza, budowlane, rozbudowa infrastruktury informatycznej – 270 030,4 tys. zł, co stanowiło 4,1% ogółu wydatkowanych przez instytuty środków;
- w ramach zadań zleconych na podstawie art. 404 PSWN – 63 152,7 tys. zł, co stanowiło 0,9% ogółu wydatkowanych przez instytuty środków;
- na Wirtualną Bibliotekę Nauki – 121 609,4 tys. zł, co stanowiło 1,8% ogółu wydatkowanych przez instytuty środków;
- w ramach pozostałych środków (m.in. przeznaczonych na fundusz stypendialny, lokalne komisje etyczne) łącznie 38 824,9 tys. zł, co stanowiło 0,6% ogółu wydatkowanych przez instytuty środków.

(akta kontroli str. 189-190, 746-751, 1267-1279, 1507-1509, 3482-3703, płyta CD3 plik poz.: 2107, CD4 plik poz.: 629-631)

Minister w latach 2020-2025 (do 30 czerwca) nie wnioskował do Ministra Finansów o przekazanie skarbowych papierów wartościowych dla PAN lub instytutów naukowych PAN. Jak wskazała Zastępca Dyrektora w Departamencie Budżetu i Finansów MNiSW pani Elżbieta Żebrowska, w podanym okresie skarbowe papiery wartościowe otrzymały: Instytut Oceanologii PAN (o wartości nominalnej 80 mln zł) oraz Instytut Genetyki i Biotechnologii Zwierząt PAN (o wartości nominalnej 4 mln zł), a podstawą prawną przyznania powyższych obligacji był art. 8 ust. 1 pkt 3 lit. a ustawy budżetowej na rok 2023 z dnia 15 grudnia 2022 r. (Dz. U. z 2023 r. poz. 256, ze zm.) – przepis ten uprawniał Ministra Finansów do przekazania – na polecenie Prezesa Rady Ministrów – państwowym osobom prawnym skarbowych papierów wartościowych na

⁶⁷ Tj. Współpraca naukowa z zagranicą – 334 752,7 tys. zł.

⁶⁸ Tj. Programy i przedsięwzięcia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki – 142 127,4 tys. zł.

podwyższenie kapitału zakładowego, zasadniczego lub statutowego, w celu finansowania przez te podmioty ich zadań ustawowych lub statutowych.

(akta kontroli str. 1192-1248, 3329-3351, 3635-3703, płyta CD4 plik poz.: 001)

Instytuty naukowe PAN, które w latach 2020-2025 (stan na dzień 11 sierpnia 2025 r.) wzięły udział w programach i przedsięwzięciach ministra (finansowanych z rozdziału 73018) wydatkowały środki w łącznej wysokości 142 127,4 tys. zł, z tego m.in. w ramach niżej wymienionych programów:

- Doktorat wdrożeniowy – 19 134,9 tys. zł, co stanowiło 13,5% łącznie wydatkowanych przez instytuty środków;
- Wsparcia dla czasopism naukowych – 1 594,7 tys. zł (1,1%);
- Dialog – 5 771,9 tys. zł (4,1%);
- Narodowy Program Rozwoju Humanistyki – 53 510,6 tys. zł (37,6%);
- Społeczna odpowiedzialność Nauki – 6 303,5 tys. zł (4,4%);
- Doskonała Nauka – 11 991,2 tys. zł (8,4%);
- Rozwój Czasopism Naukowych – 1 728,4 tys. zł (1,2%).

(akta kontroli str. 189-190, 746-751, 1267-1279, 1507-1509, 3482-3703, płyta CD3 plik poz.: 2107, CD4 plik poz.: 629-631)

W okresie objętym kontrolą minister objął dofinansowaniem łącznie 120 wniosków złożonych przez instytuty naukowe PAN na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej, stanowiska badawczego oraz specjalnej infrastruktury informatycznej o łącznej wartości 420 657,5 tys. zł, z czego: w 2020 r. – 66 362,8 tys. zł, w 2021 r. – 70 143,2 tys. zł, w 2022 r. – 74 357,3 tys. zł, w 2023 r. – 82 889,2 tys. zł, w 2024 r. – 106 568,5 tys. zł oraz w 2025 r. (do 30 czerwca) – 20 336,5 tys. zł.

W 2024 r. Zespół doradczy do spraw infrastruktury badawczej zgodnie z § 8 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 kwietnia 2019 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania środków finansowych na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej, stanowiska badawczego oraz specjalnej infrastruktury badawczej oraz oceny raportów z ich wykorzystania⁶⁹ ustalił listę rankingową wniosków złożonych przez uprawnione podmioty sektora finansów publicznych wraz z proponowaną do przyznania wysokością środków finansowych albo propozycją odmowy przyznania tych środków wraz z uzasadnieniem oceny każdego wniosku. Ocenie podlegało łącznie 256 wniosków, z tego pozytywnie oceniono 240 wniosków na ogólną kwotę 523 111,2 tys. zł, w tym 180 216,8 tys. zł na 2024 r.

Szczegółowemu badaniu poddano wniosek Instytutu Oceanologii PAN na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej/stanowiska badawczego pn. „Statek naukowo-badawczy s/y Oceania” w kwocie 30 500 tys. zł. Przedmiotowy wniosek oceniono pozytywnie i został umieszczony na 92 pozycji listy rankingowej. Minister Nauki decyzją z dnia 10 października 2024 r. nr 92/592492/SPUB/SP/N/2024 odmówił przyznania dotacji podmiotowej na finansowanie ww. aparatury naukowo-badawczej wskazując w uzasadnieniu m.in., że w 2024 r. na finansowanie zadań wydzielono kwotę 200 000 tys. zł, która

⁶⁹ Dz. U. poz. 893, ze zm. Dalej: rozporządzenie SPUB.

pozwoliła na sfinansowanie łącznie 105 najwyżej ocenionych wniosków (w tym 85 podmiotów w ramach sektora publicznego i 20 podmiotów w ramach sektora niepublicznego). Pismem z dnia 16 października 2024 r. Dyrektor Instytutu Oceanologii PAN zwrócił się do Ministra Nauki z prośbą o przyznanie dotacji niezbędnej do utrzymania statku. W uzasadnieniu swojej prośby wskazywał m.in., że brak finansowania utrzymania statku Oceania doprowadzi do natychmiastowej jego likwidacji. Ponadto wskazał również, że statek Oceania jest jedynym polskim statkiem prowadzącym regularne badania naukowe poza Bałtykiem. W dniu 22 października 2024 r. Departament Nauki MNiSW zwrócił się do Ministra Nauki z prośbą o podjęcie decyzji w sprawie finansowania ww. statku proponując przesunięcie środków finansowych na ten cel z subwencji. Minister Nauki decyzją z dnia 24 października 2024 r. nr 92/592492/SPUB/SP/2024 uchylił w całości poprzednią decyzję i przyznał dotację podmiotową w wysokości ogółem 24 000 tys. zł z przeznaczeniem na sfinansowanie w latach 2024-2026 utrzymania aparatury naukowo-badawczej pn. „Statek naukowo-badawczy s/y Oceania”.

Jak poinformował Dyrektor Departamentu Nauki MNiSW pan Krzysztof Bakula, wytyczne dotyczące finansowania wniosków złożonych w 2024 r. zostały przekazane w formie ustnej, w roboczych konsultacjach z Kierownictwem Ministerstwa. Ponadto dodał, że minister podjął decyzję o wysokości przyznawania środków na podstawie dostępnych akt sprawy oraz dostępnych środków finansowych. Jednocześnie zaznaczył, że nie sporządzono dodatkowej analizy w zakresie zmniejszenia finansowania.

(akta kontroli str. 832-850, 2356-2428, 2662-2712, 3482-3634, płyta CD3 plik poz.: 2107)

W ramach umów koordynowanych przez Departament Nauki MNiSW badaniem objęto dwie dotacje podmiotowe⁷⁰, na które minister przekazał łącznie 18 450 tys. zł. W badanej próbie nie stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 3482-3634, płyta CD3 plik poz.: 003-208)

NIK zauważa, że w ramach strumienia finansowego – koordynowanego przez Departament Nauki – pn. „Utrzymanie aparatury naukowo-badawczej, stanowiska badawczego oraz specjalnej infrastruktury informatycznej” instytuty naukowe PAN dokonywały przesunięć niewydatkowanych środków finansowych z ostatniego roku finansowania na rok nie objęty finansowaniem określonym w decyzji ministra. Przesunięć dokonywano w oparciu o art. 375 ust. 3 PSWN, który stanowi, że środki finansowe, o których mowa w art. 365 pkt 5 PSWN, niewykorzystane w danym roku pozostają na rok następny w dyspozycji podmiotu, któremu zostały przyznane, na realizację zadań, na które zostały przyznane.

W ramach środków przyznanych decyzją Ministra nr 4/E-63/SBUB/GEANT/2019 na lata 2019-2021 Instytut Chemii Bioorganicznej PAN wydatkował w tym okresie kwotę 9 464,8 tys. zł, natomiast z tytułu przeniesionych poza okres objęty

⁷⁰ Dot. decyzji nr 45/SPUB/2018/1 z dnia 6 czerwca 2018 r. w ramach, której Minister w 2020 r. przekazał 6 450 tys. zł oraz decyzji nr 92/592492/SPUB/SP/2024 z dnia 24 października 2024 r. w ramach której Minister przekazał w 2024 r. 8 000 tys. zł, a w 2025 r. (do 30 czerwca) – 4 000 tys. zł.

decyzją środków wydatkowano w 2022 r. 794,9 tys. zł. W raporcie końcowym – zatwierdzonym w dniu 22 lutego 2024 r. przez Ministra Nauki – Instytut wskazał m.in., że w 2019 r. część poniesionych kosztów sfinansowano z niewykorzystanej dotacji na rok 2018, tj. ze środków pochodzących z decyzji nr 5536/E-63/SPUB-GEANT/2016. NIK zauważa, że zgodnie z § 6 pkt 9 i § 7 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia SPUB przy przyznawaniu środków finansowych w ramach ww. strumienia należy uwzględniać prawidłowość wykorzystania i rozliczania wcześniej przyznanych środków finansowych na utrzymanie aparatury lub utrzymanie infrastruktury. NIK podkreśla, że nie zostały jeszcze rozliczone środki przyznane decyzją nr 4/E-63/SBUB/GEANT/2019, podczas gdy minister decyzją nr 1/530451/SPUB-I/SP/2022 z dnia 12 sierpnia 2022 r. przyznał instytutowi kolejne środki na utrzymanie łączności zagranicznej sieci PIONIER do sieci naukowej GÉANT i Internetu światowego.

W latach 2020-2025 Ministerstwo nie prowadziło analiz wielkości środków pozostających do dyspozycji instytutów, które nie zostały wydatkowane w latach objętych decyzją ministra.

Jak wyjaśniła Zastępca Dyrektora Departamentu Nauki MNiSW pani Patrycja Gutowska, na etapie oceny wniosków, informacje o ewentualnych nieprawidłowościach, dotyczących wykorzystania i rozliczenia wcześniej przyznanych środków finansowych na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej/stanowiska badawczego, specjalnej infrastruktury informatycznej, są przekazywane Zespołowi doradczemu oceniającemu wnioski oraz ministrowi.

Zdaniem NIK brak takich analiz ogranicza możliwość oceny efektywności wykorzystania dotacji przyznawanych przez ministra oraz utrudnia identyfikację potencjalnych nieprawidłowości w zakresie gospodarowania środkami publicznymi. Ponadto ogranicza to możliwość racjonalnego planowania dotacji w kolejnych latach.

(akta kontroli str. 831-850, 2345-2349, 2434-2521, 3412-3415, 3482-3634, CD3
plik poz.: 2097-2106)

W 2019 r. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego na podstawie art. 376 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 PSWN z dnia 29 maja 2019 r. ustanowił program pn. Doktorat wdrożeniowy⁷¹, którego celem jest tworzenie warunków do rozwoju współpracy podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki z otoczeniem społeczno-gospodarczym prowadzonej w ramach szkół doktorskich i polegającej na kształceniu doktorantów we współpracy z zatrudniającymi ich przedsiębiorcami albo innymi podmiotami. Program ten jest kontynuacją rozpoczętego w 2017 r. programu ustanowionego na podstawie art. 26 ust. 3g ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki⁷² w związku z § 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania, przekazywania oraz rozliczania środków finansowych na naukę, trybu wyznaczania opiekuna pomocniczego

⁷¹ Dalej: Program Doktorat wdrożeniowy lub DWD.

⁷² Dz. U. z 2018 r. poz. 87. Ustawa obowiązywała do 30 września 2018 r.

i przyznawania stypendium doktoranckiego w ramach programu „Doktorat wdrożeniowy”⁷³.

W latach 2020-2025 minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki na realizację DWD wydatkował łącznie 533 317,5 tys. zł, z czego 19 134,9 tys. zł wydatkowały instytuty naukowe PAN, co stanowiło 3,6% ogółu wydatkowanych środków. Programem DWD w instytutach naukowych PAN objęto 124 stypendystów, z czego na dzień 30 czerwca 2025 r. 45 osób złożyło rozprawy doktorskie, tj. 36,3% objętych finansowaniem stypendystów.

W okresie objętym kontrolą beneficjenci programu – instytuty naukowe PAN – dokonały zwrotów środków finansowych wraz z odsetkami w łącznej wysokości 1 088 tys. zł.

W ramach umów koordynowanych przez Departament Innowacji i Rozwoju MNiSW⁷⁴ badaniem objęto dwie umowy⁷⁵ o łącznej wartości 1 492 tys. zł. W ramach umowy nr 44/DW/2017/01/1 z 27 lipca 2017 r. zawartej z Instytutem Biochemii i Biofizyki PAN na finansowanie stypendium doktoranckiego i dofinansowanie kosztów wykorzystywania infrastruktury badawczej w ramach I edycji DWD Ministerstwo zgodnie z umową w latach 2017-2020 przekazało łącznie 170,5 tys. zł. Instytut wydatkował w latach 2020-2021 kwotę 74,6 tys. zł.

Z dokumentacji zawartej w systemie Obsługi Strumieni Finansowania⁷⁶ (stan na dzień 8 września 2025 r.) wynikało, że doktorant złożył w 2023 r. pracę doktorską pt. „Efekt cytostatyczny postbiotyków wybranych szczepów bakterii kwasu mlekowego w modelu raka jelita grubego. Mechanizm działania postbiotyku szczepu Lc4 *Lactococcus lactis*”. W dniu 9 października 2023 r. stypendyście nadano stopień naukowy doktora na podstawie rozprawy doktorskiej pt. „Nowe narzędzia do porównania analizy struktur i modyfikacji cząsteczek ncRNA. Rozwój i zastosowanie baz danych RNArchitecture i MODOMICS2”.

Jak wyjaśniła Zastępca Dyrektora DIR pani Izabela Najda-Jędrzejewska, regulacje dotyczące programu „Doktorat wdrożeniowy” nie przewidują rozliczania podmiotów prowadzących szkoły doktorskie, a w przypadku wcześniejszych edycji programu wydziałów lub instytutów, gdzie realizowane były studia doktoranckie, z uzyskanych stopni doktora czy obron prac doktorskich. Udział doktoranta w programie kończy się złożeniem rozprawy. Tym samym w ramach obowiązujących regulacji dotyczących realizacji programu brak jest podstawy do dokonywania takiej weryfikacji. Złożony raport końcowy, którego elementem jest strona tytułowa pracy doktorskiej, jest weryfikowany pod względem formalnym przez pracowników Departamentu (lub osoby na umowę zlecenie) a następnie przekazywany do oceny merytorycznej prowadzonej przez zewnętrznych ekspertów. Po ocenie merytorycznej raport jest przedstawiany na posiedzeniu zespołu ekspertów w celu udzielenia rekomendacji do

⁷³ Dz. U. poz. 873.

⁷⁴ Dalej: DIR.

⁷⁵ Tj. umowa nr 44/DW/2017/01/1 z dnia 27 lipca 2017 r. zawarta z Instytutem Biochemii i Biofizyki PAN na kwotę 170,5 tys. zł oraz umowa nr 0063/DW/2018/02 z dnia 20 grudnia 2018 r. zawarta z Instytutem Maszyn Przepływowych im. Roberta Szwalskiego PAN na kwotę 1 321,5 tys. zł.

⁷⁶ System służący do rejestrowania i obsługi wniosków o finansowanie projektów i badań z obszaru B+R przyznawanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Narodowe Centrum Nauki oraz Narodowe Centrum Badań i Rozwoju.

rozstrzygnięcia raportu przez ministra. Ponadto wskazała, że Departament Innowacji i Rozwoju nie weryfikuje treści jakie jednostki naukowe publikują w systemie POL-on odnośnie osób, które uzyskały stopień naukowy doktora. Jak widać na przykładzie Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN wpis do systemu POL-on może być obarczony błędem.

Zdaniem NIK, ewaluacja efektywności prowadzonego programu nie powinna być ograniczona wyłącznie do formalnego złożenia rozprawy doktorskiej, bowiem Ministerstwo powinno posiadać informację o skutecznym nadaniu stopnia doktora. Takie podejście pozwoliłoby na pełne rozliczenie celów programu i zapewnienie transparentności wykorzystania środków publicznych.

Należy zauważyć, że Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach edycji od I do IV zawierał umowy zbiorcze tj. umowa zawierana z beneficjentem (podmiotem prowadzącym studia doktoranckie⁷⁷/podmiotem systemu szkolnictwa wyższego i nauki⁷⁸) obejmowała wszystkich doktorantów i ich projekty badawcze zakwalifikowane do finansowania w programie. W 2021 r. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki – od V edycji programu – wprowadził zmianę polegającą na tym, że zawierana umowa z podmiotem systemu szkolnictwa wyższego i nauki obejmowała jednego uczestnika szkoły doktorskiej i jeden projekt badawczy.

Nadto, w następstwie przyjęcia zbiorczego rozliczania umów (tj. wszystkich końcowych raportów indywidualnych wchodzących w skład jednej umowy) dopiero w III kw. 2025 r. zakończono ocenę raportów końcowych I edycji, co w dalszej kolejności stanowić będzie podstawę do podjęcia decyzji przez ministra o uznaniu umowy za wykonaną, niewykonaną lub wykonaną nienależycie.

(akta kontroli str. 1190-1191, 2990-3053, 3482-3703, płyta CD3 plik poz.: 429-1525, 2111, CD4 plik poz.: 768-824)

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w dniu 13 sierpnia 2025 r. – w trybie art. 404 ust. 1 PSWN – zlecił Sieci Badawczej Łukasiewicz – ITECH Instytutowi Innowacji i Technologii zadanie pn. „Ewaluacja wpływu programu Doktorat Wdrożeniowy na innowacyjność polskich przedsiębiorców”. Ww. zadanie zostanie zrealizowane w terminie do dnia 31 grudnia 2025 r. Na realizację zadania Minister przeznaczył dotację celową w wysokości 119,8 tys. zł.

(akta kontroli str. 3033-3049)

W latach 2020-2025 (I półrocze) minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki na podstawie art. 404 ust. 1-3 PSWN, który nie przewiduje trybu

⁷⁷ Tj. Edycje od I do II.

⁷⁸ Tj. Edycje od III do IV.

konkursowego, zawarł 17 umów o łącznej wartości 97 111,4 tys. zł⁷⁹. Do 31 grudnia 2024 r. wydatkowano 65 713,8 tys. zł⁸⁰.

W następstwie zawartych od 2023 r. umów na zadania zlecone w okresie od 2025 r. do 2028 r. minister powinien zagwarantować środki finansowe w łącznej wysokości 40 748,6 tys. zł, z tego:

- 17 475,2 tys. zł – w odniesieniu do umów koordynowanych przez DIR (m.in. 13 231,7 tys. zł dla Instytutu Chemii Bioorganicznej PAN, 4 243,6 tys. zł dla Centrum Badań Kosmicznych PAN⁸¹;
- 11 155,6 tys. zł – w odniesieniu do umów koordynowanych przez Departament Programów Naukowych i Inwestycji MNiSW⁸² (m.in. 6 263,6 tys. zł dla Instytutu Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN);
- 9 817,7 tys. zł – w odniesieniu do umów koordynowanych przez Departament Analiz Strategicznych i Popularyzacji Nauki MNiSW⁸³ (m.in. 2 757,5 tys. zł dla Instytutu Biologii Doświadczalnej im. Marcelego Nenckiego PAN, 1 950 tys. zł dla Instytutu Matematycznego PAN, 1 947 tys. zł dla Instytutu Psychologii PAN).

(akta kontroli str. 746-751, 3482-3634, płyta CD3 plik poz.: 2109-2110)

W ramach umów zawartych na podstawie art. 404 PSWN badaniem objęto dwie umowy⁸⁴ o łącznej wartości 46 100,3 tys. zł, co stanowiło 42,8% wartości zawartych umów.

(akta kontroli str. 6-8, 3314-3321, 3482-3634, płyta CD3 plik poz.: 2040-2067, 2109-2110)

Minister Edukacji i Nauki działając na podstawie art. 404 ust. 1 PSWN zlecił Instytutowi Chemii Bioorganicznej PAN⁸⁵ wykonanie zadania pod nazwą: „*Wzrost mocy obliczeniowej OPI-BIP wraz z poprawą dostępu użytkowników do systemów teleinformatycznych prowadzonych przez MEiN*” polegające m.in. na zapewnieniu zewnętrznej infrastruktury obliczeniowej opartej na wydajnych serwerach, zasobach dyskowych wraz z pracami zapewniającymi ciągłość funkcjonowania infrastruktury sprzętowo-systemowej. W dniu 31 sierpnia 2023 r. zawarto

⁷⁹ Tj. w 2021 r. jedna umowa – 20 855,3 tys. zł na lata 2021-2027; w 2022 r. dwie umowy o łącznej wartości 2 509,3 tys. zł (jedna z okresem realizacji zadania w 2022 r. i druga umowa na realizację zadania w latach 2022-2023); w 2023 r. – trzy umowy o łącznej wartości 40 698,6 tys. zł (jedna umowa z okresem realizacji zadania w latach 2023-2026, druga umowa z okresem realizacji zadania 2023-2027 i trzecia umowa z okresem realizacji zadania 2023-2028); w 2024 r. – siedem umów o łącznej wartości 30 677,5 tys. zł (dwie umowy z okresem realizacji zadania w 2024 r., jedna umowa z okresem realizacji zadania w latach 2024-2025, dwie umowy z okresem realizacji zadania w latach 2024-2026, jedna umowa z okresem realizacji zadania w latach 2025-2027) oraz w 2025 r. (I półrocze) – cztery umowy o łącznej wartości 2 370,7 tys. zł (dwie umowy z okresem realizacji zadania w 2025 r., dwie umowy z okresem realizacji zadania w latach 2025-2026).

⁸⁰ W tym wydatki poniesione z umowy nr MNiSW/2019/360/DIR/OPI zawartej w dniu 30 października 2019 na lata 2019-2023.

⁸¹ Umowa zawarta w 2021 r. Od tego okresu do 31 grudnia 2024 r. wydatkowano łącznie 16 611,7 tys. zł.

⁸² Dalej: DPI.

⁸³ Dalej: DAP.

⁸⁴ Tj. umowa nr MEiN/2021/2/DIR z dnia 14 stycznia 2021 r. na kwotę 20 855,3 tys. zł oraz umowa nr MEiN/2023/DIR/2650 z dnia 31 sierpnia 2023 r. na kwotę 25 245,1 tys. zł.

⁸⁵ Dalej: IChB PAN.

umowę⁸⁶ na realizację ww. zadania, na które w latach 2023-2026 Ministerstwo zabezpieczyło środki finansowe w łącznej wysokości 25 245,1 tys. zł płatne w czterech transzach tj. w 2023 r. – 4 074,4 tys. zł, w 2024 r. – 7 939 tys. zł, w 2025 r. – 7 939 tys. zł oraz w 2026 r. – 5 292,7 tys. zł. Na dzień 16 października 2025 r. w ramach ww. umowy wydatkowano łącznie 19 952,4 tys. zł.

Złożony w dniu 9 stycznia 2024 r. przez Dyrektora IChB PAN raport roczny za 2023 r. obejmował część merytoryczną, zestawienie kosztów planowanych i poniesionych (ogółem) oraz załączniki do raportu zawierające informację o dostępności świadczonych usług, które zostały potwierdzone przez Ośrodek Przetwarzania Informacji-Państwowy Ośrodek Badawczy⁸⁷. Analogiczny raport roczny za 2024 r. Dyrektor IChB PAN podpisał i złożył do MNiSW w dniu 28 stycznia 2025 r. Minister odpowiednio w dniu 26 stycznia 2024 r. oraz 28 lutego 2025 r. uznał etapy zadania zleconego za wykonane i prawidłowo rozliczone.

(akta kontroli str. 6-8, 12-109, 3314-3321, 3482-3634, płyta CD3 plik poz.: 1752-1792)

Minister Edukacji i Nauki nie zatwierdził w wymaganym terminie dokumentacji technicznej oraz nie upoważnił OPI-BIP do jej odebrania w jego imieniu, co w konsekwencji skutkowało dokonaniem płatności przez ministra niezgodnie z warunkami umowy, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 12-109, 3482-3703, płyta CD3 plik poz.: 1752-1792, CD4 plik poz.: 944-1037)

W związku z zawarciem umowy o współpracy w zakresie sondy mapowania i przyspieszania międzygwiazdowego z Narodową Agencją Aeronautyki i Przestrzeni Kosmicznej Stanów Zjednoczonych Ameryki Minister Edukacji i Nauki w dniu 14 stycznia 2021 r. zlecił CBK PAN zadanie pn. *Realizacja eksperymentu GLOWS w ramach misji kosmicznej NASA Interstellar Mapping and Acceleration Probe (IMAP)*. Umowę zawarto na okres od 14 stycznia 2021 r. do 30 grudnia 2027 r.⁸⁸ na łączną kwotę 20 855,3 tys. zł⁸⁹. Stosownie do § 4 ust. 1 umowy CBK PAN zobowiązany został do składania ministrowi rocznych sprawozdań z realizacji zadania.

Badaniem szczegółowym objęto wszystkie złożone dotychczas sprawozdania roczne za okres od 2021 r. do 2024 r. Minister nie zatwierdził w terminie trzech raportów rocznych złożonych przez CBK, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego ponownie w 2025 r. zaakceptował korektę rocznego sprawozdania z 2022 r. pomimo istotnych rozbieżności

⁸⁶ Tj. umowa nr MEiN/2023/DIR/2650.

⁸⁷ Dalej: OPI-PIB.

⁸⁸ Wg Aneksu nr 2 z dnia 27 grudnia 2023 r. do umowy nr MEiN/2021/2/DIR zawartej w dniu 14 stycznia 2021 r.

⁸⁹ Wg aneksu nr 3 z dnia 15 kwietnia 2025 r. do umowy nr MEiN/2021/2/DIR zawartej w dniu 14 stycznia 2021 r. Wzrost o 29,7% pierwotnej wartości zadania.

w kwotach wskazanych przez CBK PAN jako już wydatkowanych w ramach dwóch działań, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 12-109, 143-187, 3482-3703, płyta CD3 plik poz.: 2040-2067, CD4 plik poz.: 867-943, 1039-1086)

3. Zgodnie z art. 342 ust. 1 PSWN minister prowadzi System POL-on. Dane w tym systemie są przetwarzane m.in. w celu wykonywania zadań związanych z ustalaniem i realizacją polityki naukowej państwa, ustalaniem wysokości subwencji i dotacji oraz nadzorem nad systemem szkolnictwa wyższego i nauki w Polsce. Zgodnie z art. 353 PSWN minister w drodze rozporządzenia⁹⁰ określił w odniesieniu do instytutów naukowych PAN szczegółowy zakres danych umieszczanych w systemie POL-on m.in. wykaz pracowników naukowych, wykaz osób ubiegających się o stopień doktora, tryb i termin wprowadzania danych do bazy danych POL-on (w tym sprawozdań i raportów z wykorzystania środków finansowych na szkolnictwo wyższe i naukę) oraz aktualizowania, archiwizowania i usuwania tych danych.

W 2020 r. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego wydał komunikat, w którym dokonał przesunięcia terminów na złożenie raportów z wykorzystania środków na inwestycje związane z kształceniem i działalnością naukową współfinansowane ze źródeł zagranicznych, utrzymanie aparatury naukowo-badawczej lub stanowiska badawczego unikatowych w skali kraju oraz specjalnej infrastruktury informatycznej, programów i przedsięwzięć ustanawianych przez ministra, czym naruszył przepisy rozporządzenia, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 742, 761-764)

Zgodnie z decyzją Zespołu do spraw koordynacji systemu POL-on z dnia 31 października 2019 r. OPI-PIB dokonał modyfikacji w działalności Systemu POL-on¹ w zakresie składania raportów z wykorzystania środków finansowych, o których mowa odpowiednio w art. 365 pkt 4 lit. a) i b), art. 373 ust. 1 pkt 1-3 oraz ust. 3 pkt 1-4 oraz art. 365 pkt 5 i pkt 7 PSWN.

Zgodnie z dokumentem pn. *Raporty z wykorzystania środków finansowych. Dokument Analityczny* wdrożone rozwiązanie miało umożliwiać użytkownikom systemu POL-on w module *Baza dokumentów planistyczno-sprawozdawczych w systemie POL-on*⁹¹ składanie do Ministerstwa raportów z wykorzystania środków finansowych.

Zgodnie z instrukcją dla użytkowników systemu POL-on, aby złożyć raport z wykorzystania środków finansowych do wniosków złożonych w Systemie OSF użytkownik Systemie POL-on po wybraniu modułu sprawozdawczego celem złożenia raportu rocznego lub końcowego zobowiązany jest wskazać strumień finansowy wraz z numerem ID wniosku przypisanym w Systemie OSF. System POL-on przenosi użytkownika do Systemu OSF, w którym użytkownik wprowadza wymagane informacje do raportu. Po uzupełnieniu raportu

⁹⁰ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 6 marca 2019 r. w sprawie danych przetwarzanych w Zintegrowanym Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on (Dz. U. z 2024 r. poz. 1403).

⁹¹ Dalej: Moduł sprawozdawczy.

w Systemie OSF i jego weryfikacji, użytkownik wysyła raport do Ministerstwa. Zgodnie z instrukcją wysłany raport będzie widoczny w Systemie POL-on w module sprawozdawczym. Jednocześnie w instrukcji wskazano możliwość złożenia raportu przez użytkownika bezpośrednio w Systemie OSF, a wysłany raport miał być widoczny także w Systemie POL-on.

W wyniku przeglądu plików siedmiu instytutów naukowych PAN w Systemie POL-on i w Systemie OSF stwierdzono, że:

- Instytut Oceanologii PAN w dniu 27 marca 2025 r. (nr ID raportu w systemie OSF – 640809) złożył raport w systemie OSF, który nie został przeniesiony do systemu POL-on. Z informacji przekazanych przez OPI-PIB nie odnotowano logów ww. Instytutu w systemie POL-on w zakresie modułu sprawozdawczości strumienia SPUB;
- w przypadku Instytutu Chemii Bioorganicznej PAN w systemie POL-on zostały zarejestrowane logi w ww. module od dnia 26 września 2025 r. oraz w dwóch przypadkach Instytut ten nie przesłał raportów z wykorzystania środków finansowych w ramach strumienia inwestycji. Raporty te zostały wprowadzone przez Instytut dopiero w dniu 3 października 2025 r. w wyniku działań NIK.

(akta kontroli str. 3394-3400)

Z informacji przekazanych przez Dyrektora OPI-PIB wynika, że raporty z wydatkowania środków finansowych są przenoszone na podstawie art. 350 ust. 1 PSWN. Jak wskazało OPI-PIB proces przenoszenia danych pomiędzy OSF a POL-on nie jest automatyczny, to użytkownik inicjuje przeniesienie raportu. Jak wskazał Zastępca dyrektora OPI-PIB pracownicy Ministerstwa mają możliwość weryfikacji czy raport został poprawnie „przeniesiony” do systemu POL-on.

(akta kontroli str. 3376-3389)

W okresie objętym kontrolą minister nie dokonywał weryfikacji wprowadzonych przez instytuty naukowe PAN danych pod kątem rzetelności oraz terminowości, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 3390-3400)

4. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego w okresie objętym kontrolą przeprowadził jedną kontrolę w Instytucie Genetyki Człowieka PAN w zakresie prawidłowości wykorzystania dotacji na realizację inwestycji budowlanej pn. „Roboty budowlane związane z poprawą infrastruktury technicznej Instytutu dla działalności naukowej”⁹². W wyniku kontroli sformułowano jedno zalecenie. Dyrektor Instytutu poinformował Ministra Nauki o sposobie realizacji zalecenia pokontrolnego.

(akta kontroli str. 942-960, 1116-1189)

W okresie objętym kontrolą do Ministerstwa wpłynęło 29 skarg⁹³ w zakresie działalności instytutów naukowych PAN. Skargi przekazywano do załatwienia zgodnie z właściwością do Prezesa Rady Ministrów oraz Prezesa PAN. Ponadto Departament Nauki w latach 2020-2025 (do 30 czerwca) udzielał odpowiedzi

⁹² Dot. umowy nr 7067/IB/SP/2020 z dnia 3 lipca 2020 r.

⁹³ Stan na dzień 12 sierpnia 2025 r.

skarżącym, stosownie do obowiązujących w tym zakresie regulacji wewnętrznych.

(akta kontroli str. 851-941, 964-1091)

5. W dniu 16 marca 2022 r. Polska przedłożyła Komisji Europejskiej wniosek o wsparcie programu „Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027” z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu” w Polsce. Celem Programu FENG jest zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystania zaawansowanych technologii oraz wzrost konkurencyjności Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Program składa się z czterech priorytetów, tj. Wsparcie dla przedsiębiorstw⁹⁴, Środowisko przyjazne innowacjom⁹⁵, Zazielenienie przedsiębiorstw⁹⁶, Pomoc techniczna⁹⁷ oraz Wsparcie projektów realizujących cele inicjatyw STEP⁹⁸. Komisja Europejska decyzją wykonawczą z dnia 27 września 2022 r. zatwierdziła Program FENG na okres od 1 stycznia 2021 r. do 31 grudnia 2027 r. W ramach celu „Inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu” zatwierdzono reformę PAN jako warunek podstawowy w kryterium nr 5 – *Działania mające na celu poprawę krajowych i regionalnych systemów badań i innowacji*.

W zatwierdzonym przez Komisję Programie FENG, Polska w uzasadnieniu spełnienia warunku podstawowego dla Celu Polityki 1 w zakresie przeprowadzenia reformy PAN wskazała harmonogram nowelizacji ustawy o PAN, który zakładał m.in. rozpoczęcie prac we wrześniu 2022 r. oraz złożenie projektu ustawy o PAN do Rządowego Centrum Legislacji w II kwartale 2023 r.

(akta kontroli str. 1510-1522)

Jak wyjaśnił Dyrektor Departamentu Nauki MNiSW pan Krzysztof Bakula, wpisanie reformy Polskiej Akademii Nauk jako warunku podstawowego w programie FENG zgłoszone zostało przez Ministerstwo Funduszy i Polityki

⁹⁴ Tj. Zapewnienie dofinansowania w obszarach B+R, wdrożeń nowych rozwiązań, infrastruktury B+R, internacjonalizacja, rozwoju kompetencji, cyfryzacja oraz zielonej gospodarki.

⁹⁵ Tj. wspieranie projektów o strategicznym znaczeniu dla polskiej gospodarki, w tym m.in. rozbudowy publicznej infrastruktury badawczej, transferu i komercjalizacji technologii powstających na uczelniach i w instytutach, wzmacnianie potencjału instytucji otoczenia biznesu takich jak akceleratory, klastry, instytucje badawcze, szerokie wsparcie start-upów oraz rozwój przedsiębiorstw rozpoczynających działalność innowacyjną – Innovation Coach.

⁹⁶ Tj. wsparcie projektów bezpośrednio przyczyniających się do realizacji celów Europejskiego Zielonego Ładu, w tym neutralności klimatycznej, zielonej transformacji gospodarki i zrównoważonego rozwoju. Oferta dla przedsiębiorstw będzie obejmować zielony fundusz gwarancyjny, kredyt ekologiczny oraz projekty IPCEI.

⁹⁷ Tj. zapewnienie systemowego wsparcia dla potencjalnych beneficjentów poprzez realizację działań zachęcających i ułatwiających ubieganie się o środki z Programu, kontynuacja STEP, wspieranie beneficjentów w realizacji projektów, a także zapewnienie wsparcia administracyjnego w realizacji Programu.

⁹⁸ Tj. dofinansowanie rozwoju i wytwarzania technologii krytycznych w trzech sektorach: technologie cyfrowe i innowacje w ramach głębokich technologii; czyste i zasobooszczędne technologie oraz biotechnologie. Będą to projekty realizujące cele inicjatywy UE - Platforma na rzecz Technologii Strategicznych dla Europy (STEP).

Regionalnej⁹⁹ w uzgodnieniu z Ministrem Edukacji i Nauki. Dodał również, że prace zostały zainicjowane 26 czerwca 2021 r.¹⁰⁰.

(akta kontroli str. 1609-1619)

W 2022 r. Minister Edukacji i Nauki na podstawie art. 341 PSWN z dniem 1 sierpnia powołał Zespół doradczy do spraw opracowania projektu ustawy o Polskiej Akademii Nauk¹⁰¹ w skład, którego weszło dziewięć osób, w tym jedna osoba będąca pracownikiem Gabinetu Politycznego Ministra Edukacji i Nauki. Do zadań Zespołu z 2022 r. należało opracowanie projektu ustawy o PAN wraz z uzasadnieniem oraz przedstawienie projektu ministrowi.

Departament Nauki w latach 2022-2023 w ramach obsługi Zespołu z 2022 r. wykonywał zadania administracyjno-techniczne w szczególności: organizowanie posiedzeń Zespołu w formie stacjonarnej oraz online, rezerwacja miejsc parkingowych w siedzibie Ministerstwa, przygotowywanie materiałów na posiedzenia Zespołu, obsługa platformy informacyjnej służącej do wymiany dokumentów pomiędzy członkami, prowadzenie korespondencji z członkami Zespołu oraz zapewnienie wsparcia organizacyjnego dla Przewodniczącego Zespołu.

W okresie objętym kontrolą departament odpowiedzialny za obsługę Zespołu z 2022 r. nie sporządzał protokołów z posiedzeń Zespołu oraz nie zebrał stosownych oświadczeń, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Z dniem 7 marca 2024 r. zarządzeniem Ministra Nauki z dnia 6 marca 2024 r. w sprawie zniesienia niektórych zespołów powołanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministra Edukacji i Nauki¹⁰² Minister Nauki rozwiązał (zniósł) Zespół z 2022 r.

Departament Nauki nie poinformował Przewodniczącego Zespołu o decyzji ówczesnego Ministra Edukacji i Nauki w sprawie niezaakceptowania przedłożonego przez Zespół projektu ustawy o Polskiej Akademii Nauk ani nie zwrócił się z prośbą o dokonanie korekty przedłożonego projektu.

(akta kontroli str. 1904-2049)

Ministerstwo w okresie 2022-2023 na obsługę Zespołu z tytułu wynagrodzenia wydatkowało łącznie 231,4 tys. zł, z czego: w 2022 r. – 103,4 tys. zł, w 2023 r. – 128 tys. zł, natomiast z tytułu zakwaterowania członków Zespołu w hotelu wydatkowało łącznie 0,5 tys. zł.

(akta kontroli str. 2050-2052)

Przygotowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego projekt ustawy o zmianie ustawy o PAN w dniu 1 lipca 2024 r. został wpisany do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów pod nr UD83. Minister Nauki pismem z dnia 18 lipca 2024 r.¹⁰³ na podstawie § 25 w związku z § 140 uchwały

⁹⁹ Dalej: MFiPR.

¹⁰⁰ Dokument wewnętrzny ówczesnego Ministerstwa Edukacji i Nauki o sygnaturze: DIR-WPN.715.14.2021.

¹⁰¹ Dalej: Zespół z 2022 r.

¹⁰² Dz. Urz. MNiSW z 2024 r. poz. 22.

¹⁰³ Pismo znak: DP-WLN.0231.12.2024.KBK.

nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów¹⁰⁴ zwrócił się do Rady Ministrów z prośbą o zgłoszenie uwag do projekt ustawy o zmianie ustawy o Polskiej Akademii Nauk oraz niektórych innych ustaw.

(akta kontroli str. 1821-1876)

W dniu 12 lutego 2025 r. Departament Programów Wsparcia Innowacji i Rozwoju MFiPR przekazał MNiSW podsumowanie przeglądu wdrożenia Programu FENG przez Komisję Europejską. W piśmie wskazano, że istnieją opóźnienia w realizacji działań m.in. określonych w ramach spełnienia warunku podstawowego dla Celu Polityki 1, w zakresie reformy Polskiej Akademii Nauk. Minister Funduszy i Polityki Regionalnej zasygnalizowała Ministrowi Nauki i Szkolnictwa Wyższego, że brak spełnienia warunków podstawowych będzie skutkowało wstrzymaniem płatności przez Komisję Europejską dla Programu FENG. W odpowiedzi w dniu 5 marca 2025 r.¹⁰⁵ DIR poinformował, że projekt ustawy o zmianie ustawy o PAN oraz niektórych innych ustaw był na etapie opiniowania uwag, zgłoszonych w trakcie uzgodnień, konsultacji i opiniowania, jednocześnie wskazując, że w wyniku spotkania MNiSW z dyrektorami instytutów naukowych PAN i Prezesem PAN projektodawca oczekuje na projekt środowiskowy a prace nad projektem MNiSW zostały wstrzymane. Stanowisko to zostało zatwierdzone w dniu 4 marca 2025 r. przez Sekretarza Stanu panią Karolinę Ziolo-Pużuk.

(akta kontroli str. 1520-1608)

Rada Ministrów w dniu 25 marca 2025 r. przyjęła uchwałę w sprawie zmiany Programu FENG, którą przedłożyło Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. W przyjętej zmianie Programu FENG, w uzgodnieniu z MNiSW, został przyjęty nowy harmonogram prac nad nowelizacją ustawy o PAN, który zakładał skierowanie projektu ustawy do uzgodnień w lipcu 2024 r., przyjęcie uchwały w I kwartale 2025 r. przez Radę Ministrów oraz wejście w życie znowelizowanej ustawy o PAN w II-III kwartale 2025 r. Projekt zmiany Programu FENG uwzględniający powyższy harmonogram nowelizacji ustawy w dniu 28 marca 2025 r. został przekazany do Komisji Europejskiej.

(akta kontroli str. 1595-1601)

W dniu 4 kwietnia 2025 r. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego wystąpił z wnioskiem do Ministra – Członka Rady Ministrów Przewodniczącego Zespołu do spraw Programowania Prac Rządu z wnioskiem o wycofanie z wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów projektu ustawy o zmianie ustawy o Polskiej Akademii Nauk wskazując we wniosku, że wobec braku akceptacji ze strony społecznej dla większości proponowanych zmian, jak również rozbieżnych oczekiwań po stronie przedstawicieli różnych środowisk Polskiej Akademii Nauk, założenia i cele projektu w zaproponowanym kształcie należało uznać za niemożliwe do osiągnięcia.

(akta kontroli str. 1564-1567)

¹⁰⁴ M.P. z 2022 r. poz. 348, dalej: regulamin pracy RM.

¹⁰⁵ Pismo znak: DIR-WPN.741.2.2025.EMP.

W dniu 22 kwietnia 2025 r.¹⁰⁶ Minister Funduszy i Polityki Regionalnej pani Katarzyna Pełczyńska-Nałęcz wyraziła głębokie zaniepokojenie wnioskiem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego o wycofanie z wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów projektu ustawy o zmianie ustawy o PAN. Zaznaczyła, że przedłużające się prace nad zmianą ustawy o PAN mogą wpłynąć na zmianę oceny spełnienia warunku podstawowego w Celu Polityki 1. Podkreśliła również, że niezbędne jest wypełnienie postanowień programu, a niespełnienie powyższego warunku będzie skutkować wstrzymaniem płatności przez Komisję Europejską dla Programu FENG, a także – w szerszym kontekście – będzie wskazywało na niepodejmowanie przez rząd niezbędnych działań mających na celu usprawnienie współpracy pomiędzy polskim sektorem nauki a przedsiębiorcami.

W odpowiedzi w dniu 30 kwietnia 2025 r.¹⁰⁷ Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego podtrzymał swoje stanowisko w zakresie wycofania projektu ustawy oraz przedłożył nowy harmonogram prac nad zmianą ustawy o PAN, wskazując w nim m.in., że skieruje projekt do uzgodnień na początku III kwartału 2025 r., projekt ustawy zostanie przyjęty przez Radę Ministrów w I kwartale 2026 r., a ustawa wejdzie w życie II-III kwartale 2026 r.

(akta kontroli str. 1595-1608)

W dniu 28 maja 2025 r. Komisja Europejska wydała decyzję wykonawczą nr C(2025) 3518 zatwierdzającą zmiany w programie FENG. W uzgodnieniu z Ministerstwem w obszarze Celu Polityki 1 w ramach reformy PAN wpisano nowy harmonogram prac, który zakładał m.in. skierowanie projektu ustawy do uzgodnień w lipcu 2024 r., przyjęcie ustawy w I kwartale 2025 r. przez Radę Ministrów oraz wejście w życie znowelizowanej ustawy o PAN w II-III kwartale 2025 r.

(akta kontroli str. 1595-1598)

Z informacji uzyskanych z MFiPR wynikało m.in., że pismem z 7 sierpnia 2025 r. MFiPR zwróciło ponownie uwagę MNiSW na możliwość wystąpienia negatywnych skutków opóźnienia w przeprowadzeniu reformy PAN na wdrażanie Programu FENG. W odpowiedzi MNiSW pismem z 22 sierpnia 2025 r. przedstawiło następującą informację: „Na początku lipca br. Zespół pracujący nad zmianą ustawy o Polskiej Akademii Nauk zakończył swoje prace. Poniżej przedstawiono zaktualizowany harmonogram prac legislacyjnych odnoszący się do w/w ustawy: 1. Skierowanie projektu do uzgodnień – na początku IV kwartału 2025 r.; 2. Przyjęcie ustawy przez Radę Ministrów – II kwartał 2026 r.; 3. Wejście w życie znowelizowanej ustawy o PAN – IV kwartał 2026 r.”. Jednocześnie w związku z przedstawieniem przez MNiSW nowego projektu ustawy o zmianie ustawy o Polskiej Akademii Nauk oraz niektórych innych ustaw (nr UD322 w Wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów) MFiPR poinformowało Komisję Europejską, pismem z 26 września 2025 r. o opóźnieniu w realizacji reformy Polskiej Akademii Nauk, która jest wskazana w opisie uzasadnienia spełnienia warunku dla celu szczegółowego 1.1 w ramach Programu FENG. Ponadto wskazano, że ramach Programu FENG na działania

¹⁰⁶ Znak: DIR-III.690.2.2025.ŁM.

¹⁰⁷ Znak: BM-WRP.072.1.5.2025.PW.

realizujące cel szczegółowy 1.1 przeznaczono łącznie ok. 4,92 mld euro środków funduszy unijnych. W związku z tym jest to wartość ewentualnych skutków finansowych niespełnienia warunku podstawowego dla celu szczegółowego 1.1.

(akta kontroli str. 1891-1899, 2308-2344)

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w dniu 25 września 2025 r. zwrócił się do Sekretarza Stanu Zastępcy Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów Przewodniczącego Zespołu do spraw Programowania Prac Rządu pana Grzegorza Karpińskiego z prośbą o wprowadzenie do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów projektu ustawy o zmianie ustawy o PAN oraz niektórych innych ustaw. Jak wskazano w Ocenie Skutków Regulacji (OSR) w pkt 6 – Wpływ na sektor finansów publicznych – skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian - w zakresie dochodów wynieść miały łącznie 662 mln zł, natomiast w zakresie wydatków 1 414,9 mln zł. W OSR określono, że:

- środki finansowe na rozszerzenie minimalnych gwarancji pracowniczych o dodatkowe wynagrodzenie roczne pracowników instytutów naukowych PAN będą wymagały zwiększenia nakładów finansowych o kwotę 1 365,4 mln zł w skali 10 lat w cz. 28 Szkolnictwo wyższe i nauka w ramach subwencji,
- środki finansowe na rozszerzenie katalogu organów PAN o Zgromadzenie Dyrektorów Instytutów Naukowych i Prezydium Dyrektorów Instytutów Naukowych oraz na zmianę uposażenia członków PAN wymagają zwiększenia nakładów z budżetu państwa w cz. 67 – Polska Akademia Nauk w ramach dotacji podmiotowej o kwotę 49,5 mln zł (ze wskazaniem, że częściowo te koszty zostaną pomniejszone o oszczędności wynikające z likwidacji rad kuratorów).

Podczas posiedzenia Zespołu do spraw Programowania Prac Rządu projekt nie został wpisany do wykazu ze względu na zgłoszone przez resorty uwagi.

W związku z powyższym po wprowadzeniu modyfikacji Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w dniu 10 października 2025 r. przekazał nowy wniosek o wprowadzenie projektu do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów wraz z nowym brzmieniem oceny skutków regulacji. W OSR w pkt 6 – Wpływ na sektor finansów publicznych – zapisano, że projektowana ustawa nie generuje dodatkowych skutków finansowych dla budżetu państwa ani budżetu jednostek samorządu terytorialnego. W OSR zapisano również, że likwidacja podziału na członków rzeczywistych i korespondentów przy zachowaniu kategorii członka krajowego generuje wydatki w wysokości 15,6 mln zł w skali 10 lat. Wydatki te pokryte zostaną częściowo z oszczędności wygenerowanych z likwidacji rad kuratorów (8,5 mln zł). Jak wskazano powstała różnica w kwocie wydatków zostanie pokryta w ramach cz. 67 – Polska Akademia Nauk i nie będzie stanowiła podstawy do ubiegania się o dodatkowe środki z budżetu państwa.

Minister Edukacji i Nauki nie wyegzekwował rzetelnego opracowania projektu ustawy o PAN przez Zespół, którego prace zostały sfinansowane w łącznej wysokości 231,9 tys. zł, a kolejni ministrowie podejmowali nieskuteczne działania w celu spełnienia warunku podstawowego określonego w Programie

FENG dotyczącego reformy PAN w zatwierdzonym przez Komisję Europejską terminie, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 1709-1820)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Nie dysponując aktualnym operatem Minister Edukacji i Nauki w dniu 13 stycznia 2021 r. wydał zgodę na dokonanie przez CBK PAN czynności prawnej w zakresie rozporządzenia składnikami aktywów trwałych – zamianę nieruchomości gruntowej z dopłatą bez aktualnego operatu szacunkowego, czym naruszył art. 156 ust. 4 ugn.

Stosownie do art. 156 ust. 4 ugn operat szacunkowy może być wykorzystywany po upływie 12 miesięcy od dnia potwierdzenia jego aktualizacji na okres kolejnych 12 miesięcy.

Pismem z dnia 30 grudnia 2020 r. Dyrektor CBK PAN wystąpił do Ministra Nauki i Edukacji z wnioskiem o wyrażenie zgody na dokonanie zamiany działki nr 179/7 o powierzchni 0,2647 ha, stanowiącej część działki 179 położonej przy ulicy Bartyckiej 18A w Warszawie, stanowiącej własność instytutu na działki: nr 177/13, 177/14 oraz 178/11.

W dniu 9 stycznia 2021 r. Departament Nauki MEiN dokonał oceny formalnej wniosku przyjmując aktualizację operatu szacunkowego sporządzoną na dzień 3 sierpnia 2019 r. W dniu 10 stycznia 2021 r. Departament Nauki MEiN zwrócił się do ministra z wnioskiem o wyrażenie zgody na dokonanie przez CBK PAN ww. czynności prawnej na podstawie przedłożonego operatu, pomimo że od aktualizacji tego dokumentu upłynęło 515 dni. W dniu 13 stycznia 2021 r. Minister Edukacji i Nauki wyraził zgodę na zamianę gruntu stanowiącego własność instytutu wraz z dopłatą na rzecz Instytutu.

Jak potwierdził Dyrektor Departamentu Nauki MNiSW pan Krzysztof Bakula, Departament w 2020 i 2021 roku nie zwracał się do wnioskodawcy o przekazanie nowego operatu szacunkowego. Wyjaśnił także, że obecnie Departament Nauki nie posiada wiedzy dlaczego ówczesna dyrekcja Departamentu nie wystąpiła o uzupełnienie dokumentacji uznając ją za prawidłową i kompletną.

Jak wyjaśnił ówczesny Dyrektor Departamentu Nauki pan Bartłomiej Banaszak, z uwagi na upływ czasu nie pamiętał okoliczności związanych z weryfikacją dokumentów, natomiast zgodnie z praktyką stosowaną w okresie, w którym kierował Departamentem dokumentacja była szczegółowo weryfikowana przez pracownika odpowiedzialnego za zadania w tym obszarze.

W ocenie NIK rozporządzanie składnikami aktywów trwałych, a w szczególności o dużej wartości, jest czynnością o istotnym znaczeniu prawnym i finansowym, a więc wszystkie działania podejmowane na każdym etapie tego procesu wymagają staranności i winny być zgodne z ustawowymi

wymogami. Niedochowanie wymaganych formalności może prowadzić do powstania uszczerbku w majątku Skarbu Państwa.

(akta kontroli str. 1887-1890, 2074-2144, 3482-3538, płyta CD3 plik poz.: 240-244)

2. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki nie zatwierdził w 2021, 2022 i w 2024 r. planu finansowego PAN w ustawowym terminie 21 dni, czym naruszyli art. 84 ust. 4 ustawy o PAN.

Zgodnie z art. 84 ust. 4 ustawy o PAN plan jest uchwalany przez Prezydium Akademii na wniosek Prezesa Akademii i podlega zatwierdzeniu w ciągu 21 dni przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

Prezes PAN w latach 2020-2025 (do 30 czerwca) stosownie do ww. artykułu przekazywał do Ministerstwa plany finansowe celem jego zatwierdzenia przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. Odpowiednio w 2021 r. plan finansowy Polskiej Akademii Nauk zatwierdzony został przez ówczesnego Ministra Edukacji i Nauki w dniu 11 czerwca 2021 r. tj. jeden dzień po terminie, w 2022 r. r. plan finansowy PAN zatwierdzony został przez Ministra Edukacji i Nauki w dniu 23 czerwca 2022 r. tj. dwa dni po terminie oraz w 2024 r. zatwierdzony został przez Ministra Nauki w dniu 17 czerwca 2024 r. tj. trzy dni po terminie.

Jak wyjaśnił Dyrektor Departamentu Nauki MNiSW pan Krzysztof Bakula, w odniesieniu do planu finansowego na rok 2022, Akademia korygowała objaśnienia do planu, które wpłynęły do Ministerstwa 20 czerwca 2022 r. po godzinie 16.00. Jak wskazał, Departament niezwłocznie, tj. w dniu 21 czerwca 2022 r. przekazał plan do dalszych akceptacji. Dodał również, że plan ten po zakończeniu uzgodnień wewnętrznych został zatwierdzony przez ówczesnego Ministra 23 czerwca 2022 r. W zakresie planu finansowego PAN na rok 2024 Dyrektor Departamentu Nauki wskazał również na przekazanie przez PAN dodatkowych wyjaśnień, co w ocenie Departamentu Nauki uniemożliwiało wcześniejsze procedowanie sprawy. W konsekwencji Departament Nauki w dniu 13 czerwca 2024 r. przekazał dokumentację do dalszych akceptacji, a po zakończeniu uzgodnień wewnętrznych plan ten został zatwierdzony przez Ministra 17 czerwca 2024 r.

W ocenie NIK niewielkie przekroczenie terminu nie miało istotnego wpływu dla procesu zatwierdzania planów, należy jednakże zauważyć, że uzupełnienia przekazane przez PAN nie wpływały na poprawność sporządzenia planu i stanowiły wyłącznie korektę objaśnień do Planu. Tym samym nie znajduje uzasadnienia przekraczanie ustawowo określonego terminu.

(akta kontroli str. 189-190, 208-471, 734, 757-759, 1280-1506, płyta CD2 plik poz.: 007-030)

3. W 2020 r. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego przekazał PAN środki finansowe w formie dotacji celowej w wysokości 250 tys. zł bez zawarcia umowy dotacyjnej, czym naruszył art. 150 ufp.

Zgodnie z art. 150 ufp Minister udzielając dotacji celowej zawiera umowę, która określa w szczególności m.in. szczegółowy opis zadania wraz

z terminem jego wykonania, wysokość udzielonej dotacji, termin wykorzystania dotacji, termin i sposób rozliczenia udzielonej dotacji oraz tryb kontroli wykonania zadania.

W dniu 2 lipca 2020 roku Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego zatwierdził plan finansowy Polskiej Akademii Nauk, w którym ujęto dotację celową na zadania w zakresie kształcenia w kwocie 250 tys. zł. W konsekwencji Prezydium Polskiej Akademii Nauk uchwałą nr 48/2020 z dnia 22 września 2020 r. w sprawie wsparcia finansowego dla młodych naukowców z Białorusi ze środków finansowych przewidzianych na realizację zadań statutowych Polskiej Akademii Nauk utworzyło specjalny program pomocowy mającego na celu sfinansowanie kształcenia, kilku młodych naukowców zmuszonych do wyjazdu z Białorusi, w jednostkach naukowych Akademii.

W dniu 30 grudnia 2020 r. Ministerstwo przekazało przelewem środki w wysokości 250 tys. zł wyłącznie na podstawie zgłoszonego przez PAN w dniu 17 listopada 2020 r. zapotrzebowania na środki budżetowe dla PAN na grudzień 2020 roku w ujęciu klasyfikacji budżetowej. Wskutek braku zawarcia umowy PAN dokonał zwrotu tych środków w dniu 14 stycznia 2021 r.

Jak wyjaśnił Dyrektor Departamentu Nauki MNiSW pan Krzysztof Bakula, Departament Nauki nie zawarł z PAN umowy, ponieważ taki projekt umowy nie został przekazany do Departamentu Nauki. Ponadto dodał, że w związku z brakiem zawarcia umowy i realizacji płatności na innej podstawie, Departament Nauki nie dokonał rozliczenia środków, ponieważ umowa dotycząca przedmiotowej dotacji nie została podpisana.

Najwyższa Izba Kontroli nie podziela przedłożonych wyjaśnień. Przepis art. 150 ufp jednoznacznie nakłada na dysponenta części budżetowej obowiązek zawarcia umowy dotacyjnej, określającej w szczególności tryb jej rozliczenia. Ponadto nie można zgodzić się z twierdzeniem, że „projekt umowy nie został przekazany do Departamentu Nauki”, bowiem zgodnie z obowiązującym regulaminem organizacyjnym Departamentu Nauki MNiSW to do zadań Departamentu należało przygotowanie umowy.

(akta kontroli str. 2713-2870, 3635-3703, 4129-4133, płyta CD4 plik poz.: 091-208, 308)

4. Departament Budżetu i Finansów MNiSW nie dokonał weryfikacji wysokości kwot przekazanych przez PAN z tytułu zwrotu odsetek od nieterminowego zwrotu dotacji celowej za 2023 r., a w konsekwencji nie dochodzono należności w wysokości wynikającej z prawidłowego obliczenia.

W okresie od 29 marca 2024 r. do 30 grudnia 2024 r. PAN dokonywała zwrotu niewykorzystanych środków finansowych w ramach udzielonej dotacji celowej przeznaczonej na wkład własny w projekcie „Polish Academy of Sciences ‘Individual Fellowships: Innovation & Creativity — PASIFIC”. Zwroty te następowały po terminie określonym w § 6 ust. 8 umowy nr 2/PAN/2023 z dnia 3 lutego 2023 r. Z dokumentacji przedłożonej w trakcie kontroli wynika, że PAN dokonała łącznie dziewięciu zwrotów po terminie tytułem niewykorzystanych środków finansowych dotacji celowej za 2023 r. w łącznej wysokości 785,1 tys. zł. W okresie od 22 stycznia 2024 r. do 30 grudnia 2024 r.

PAN dokonywała zwrotu odsetek od nieterminowych zwrotów dotacji celowej za 2023 r. w łącznej wysokości 5,2 tys. zł. Po otrzymaniu środków ich wysokość nie została zweryfikowana.

Jak wyjaśniła Zastępca Dyrektora Departamentu Budżetu i Finansów MNiSW pani Elżbieta Żebrowska, minister udziela dotacji celowej PAN poprzez zawarcie z tą jednostką sektora finansów publicznych umowy dotacyjnej, która określa tryb i zasady rozliczania tej dotacji. Kwoty środków i odsetek dotyczą kwot zwróconych przez beneficjentów bezpośrednio do PAN na podstawie umów zawartych z tymi podmiotami na realizację określonych zadań. Dlatego też zwroty zarówno środków, jak i odsetek od beneficjentów weryfikują służby finansowo-księgowe PAN. Departament Budżetu i Finansów MNiSW nie będąc stroną ww. umów nie jest w stanie zweryfikować terminu zwrotu środków na rachunek PAN, a tym samym poprawności naliczonych odsetek.

W ocenie NIK było to działanie niezgodne z zasadami gospodarki finansowej określonymi w ustawie o finansach publicznych i nie zapewniono należytej dbałości w rozliczeniach pomiędzy podmiotami. Powyższe świadczy o tym, że nie zadziałały w pełni mechanizmy kontroli zarządczej zapewniające realizację celów i zadań w sposób zgodny z art. 68 ust. 1 ufp.

(akta kontroli str. 2345-2349, 2871-2953, 3453-3481, płyta CD4 plik poz.: 309-350)

5. Minister nie wyegzekwował zwrotu części subwencji przekazanej Instytutowi Chemii Bioorganicznej PAN, pomimo zrealizowania przez Instytut zadania związanego z opracowaniem i wyprodukowaniem zestawu diagnostycznego do wykrywania koronawirusa SARS-CoV-2 wywołującego COVID-19, sfinansowanego ze środków subwencji w wysokości niższej niż przekazane środki, co naruszało art. 169 ust. 2 i 7 ufp.

Stosownie do art. 169 ust. 2 i 7 ufp, do subwencji dla podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zwrotu dotacji pobranej w nadmiernej wysokości, tj. w wysokości wyższej niż niezbędna na finansowanie dotowanego zadania.

Z otrzymanej subwencji w wysokości 14 876 tys. zł przyznanej na ściśle określone zadanie została wykorzystana w okresie 2020-2021 kwota w wysokości 10 017,9 tys. zł (tj. 67% przyznanych środków).

Jak wyjaśniła Zastępca Dyrektora Departamentu Budżetu i Finansów MNiSW pani Hanna Żarnowska, działania Instytutu związane z realizacją przedsięwzięcia zaplanowane były na lata 2020-2022, stąd wykorzystanie przyznanych środków w pierwszym roku w wartości niższej niż kwota przyznana. Wskazała również, że zwiększenie wysokości subwencji stanowi instrument interwencyjnego, jednorazowego wsparcia podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w szczególności w realizacji zadań szczególnie istotnych dla polityki naukowej państwa lub wynikających z wystąpienia zdarzenia losowego zakłócającego lub uniemożliwiającego prawidłowe prowadzenie kształcenia lub działalności naukowej. Ponadto wskazała, że istnieje możliwość dalszego wykorzystywania środków, w tym subwencji, na cele statutowe związane z kontynuacją projektów i grantów.

NIK nie kwestionuje, że środki finansowe, o których mowa w art. 365 pkt 1 i 2 PSWN, zgodnie z art. 371 ust. 1 tej ustawy, przynajmniej się podmiotom szkolnictwa wyższego i nauki w formie subwencji, która jest świadczeniem publicznoprawnym o charakterze bezzwrotnym. Jednakże, w ocenie NIK, w odróżnieniu od subwencji przyznawanych na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego w oparciu o algorytm, o którym mowa w art. 368 PSWN, mających charakter ogólny, ww. zwiększenie subwencji miało ściśle określone przeznaczenie i cel, co w konsekwencji winno skutkować odpowiednim stosowaniem przepisów prawa, tj. art. 169 ust. 7 ufp.

(akta kontroli str. 3419-3452, 3704-4128)

6. Minister Edukacji i Nauki nie zatwierdził w wymaganym terminie dokumentacji technicznej, o której mowa w § 4 ust. 3 załącznika nr 1 do umowy nr MEiN/2023/DIR/2650 z dnia 31 sierpnia 2023 r. oraz nie upoważnił OPI-PIB do działania w jego imieniu w powyższym zakresie. W konsekwencji Minister niezgodnie z warunkami umowy dokonał płatności na rzecz IChB PAN w kwocie 4 074,5 tys. zł.

Zgodnie z umową dokumentacja techniczna podlegała zatwierdzeniu przez MEiN, po uprzednim zatwierdzeniu przez OPI-PIB, w terminie do trzech dni roboczych od dnia jej dostarczenia do OPI-PIB przez IChB PAN. Zgodnie z § 2 ust. 1 umowy pierwsza transza miała zostać wypłacona Instytutowi w terminie 21 dni od dnia podpisania bez uwag protokołu udostępnienia infrastruktury sprzętowo-systemowej oraz Dokumentacji Technicznej, o którym mowa w § 8 ust. 2 załącznika nr 1 do umowy.

Zgodnie z § 7 ust. 1 pkt 5 załącznika nr 1 do umowy Minister Edukacji i Nauki w trakcie realizacji umowy zobowiązany był do współdziałania z IChB PAN oraz zapewnienia takiego współdziałania przez OPI-PIB poprzez udzielenie OPI-PIB niezbędnych pełnomocnictw w celu realizacji postanowień umowy w zakresie dotyczącym OPI-PIB, w tym w szczególności w zakresie dokonywania odbiorów prac, potwierdzenia należytego ich wykonania, odpowiadania na wnioski o wprowadzenie określonych procedur oraz wnioski o podanie informacji jak również w zakresie raportów na temat problemów występujących w trakcie realizacji umowy w uzgodnionych każdorazowo terminach.

IChB PAN po podpisaniu z OPI-PIB protokołu zdawczo-odbiorczego, w dniu 6 października 2023 r.¹⁰⁸ zwrócił się z prośbą o przekazanie pierwszej transzy środków wskazując ministrowi, że w dniu 29 września 2023 r. został podpisany ww. protokół, w którym potwierdzono udostępnienie infrastruktury IT wraz z usługami oraz potwierdzony został przez OPI-PIB odbiór dokumentacji technicznej. Dokumentacja ta nie została zatwierdzona przez ministra.

W dniu 16 października 2023 r. Departament Budżetu i Finansów MNiSW na wniosek DIR z dnia 12 października 2023 r. dokonał płatności pierwszej raty w kwocie 4 074,4 tys. zł.

¹⁰⁸ Znak: L. Dz. 1808/10/2023.

Jak wyjaśnił Zastępca Dyrektora DIR pan Andrzej Dorociuk, upoważnienie OPI-PIB do pełnienia roli pełnomocnika wynikało z treści umowy, nie stanowiło oddzielnego dokumentu. Dodał również, że w wyniku przeoczenia zapisu w załączniku nr 1 do umowy, dotyczącego wymogu zatwierdzenia dokumentacji technicznej przez ministra dokumentacja nie została zatwierdzona. Ponadto wskazał również, że Ministerstwo nie posiada wystarczającej wiedzy technicznej ani kompetencji w zakresie analizy dokumentacji technicznej systemów, więc taki zapis nie powinien się znaleźć w treści załączników do umowy.

Zdaniem NIK załącznik nr 1 – stanowiący integralną część umowy – jednoznacznie nakładał na ministra obowiązek udzielenia stosownych pełnomocnictw w zakresie realizacji postanowień wynikających z przedmiotowej umowy. Postanowienia umowy, w tym również te o charakterze formalnym, miały wiążący charakter i zobowiązywały strony do należytego przestrzegania wszystkich jej wymogów.

(akta kontroli str. 6-8, 12-109, 3314-3321, 3482-3703, płyta CD3 plik poz.: 1752-1792, CD4 plik poz.: 944-1037)

7. Minister dwukrotnie, tj. w 2023 r. i w 2025 r. potwierdził CBK PAN uznanie umowy za wykonaną w zakresie wykorzystania środków finansowych przekazanych Instytutowi na 2022 r. pomimo istotnych rozbieżności w kwotach wskazanych przez instytut jako już wydatkowanych w ramach dwóch działań, co było działaniem nierzetelnym.

Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki powtórnie zatwierdził w 2025 r. roczne sprawozdanie z wykorzystania środków finansowych za rok 2022 pomimo, że sprawozdanie to zostało zatwierdzone przez ministra w dniu 16 lutego 2023 r.

W dniu 19 stycznia 2023 r. CBK PAN w ramach zawartej umowy nr MEiN/2021/2/DIR z dnia 14 stycznia 2021 r. złożyło do Ministerstwa sprawozdanie roczne za 2022 r. wskazując w nim m.in., że:

- w ramach działania pierwszego, tj. m.in. przygotowanie założeń i specyfikacji technicznych instrumentu GŁOWS i jego podsystemów wydatkowano w 2022 r. łącznie 421,5 tys. zł (tj. 10,7% ogółu środków planowanych w ramach tego zadania na dzień złożenia sprawozdania);
- w ramach działania drugiego, tj. m.in. opracowanie, wyprodukowanie, organizacja i przeprowadzenie testów wydatkowano w 2022 r. łącznie 4 266,8 tys. zł (tj. 56,6% ogółu środków planowanych w ramach tego zadania na dzień złożenia sprawozdania).

W dniu 16 lutego 2023 r. sprawozdanie za 2022 r. Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki – pan Wojciech Murdzek – uznał umowę nr MEiN/2021/2/DIR za wykonaną w zakresie wykorzystania środków przekazanych w 2022 r.

CBK PAN przekazując do MNiSW w dniu 30 stycznia 2025 r. sprawozdanie roczne z wykorzystania środków za rok 2024 jednocześnie przekazało korektę sprawozdania rocznego za 2022 r., w której wykazano przesunięcie kwoty 1 311,6 tys. zł między działaniem drugim a pierwszym. W dniu 28 lutego

2025 r. DIR skierował do Ministra Nauki rekomendację przyjęcia do wiadomości przedłożenia korekty sprawozdania za 2022 r. i potwierdzenia uznania umowy za wykonaną w zakresie wykorzystania środków przekazanych w 2022 r. argumentując, że korekta nie miała wpływu na rozliczenie sprawozdania za rok 2022. W dniu 4 marca 2025 r. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego – pani Maria Mrówczyńska – zatwierdziła korektę sprawozdania bez dodatkowej weryfikacji wydatków poniesionych przez Instytut.

Jak wyjaśnił Zastępca Dyrektora DIR pan Andrzej Dorociuk, w opinii Departamentu przedłożona korekta nie pociągała za sobą konsekwencji finansowych. Wskazał również, że Departament zarekomendował ministrowi jedynie przyjęcie do wiadomości korekty sprawozdania i potwierdzenie uznania umowy za wykonaną w zakresie wykorzystania przekazanych w 2022 r.

W ocenie NIK sprawozdanie winno odzwierciedlać faktycznie dokonane wydatki w danym roku, a dokonana przez Instytut korekta – przy zachowaniu należytej staranności pracowników MNiSW przy weryfikacji danych – powinna wzbudzić wątpliwości co do prawdziwości poniesionych i wykazanych już w 2022 r. wydatków.

(akta kontroli str. 12-109, 143-188, 3314-3321, 3482-3703, płyta CD3 plik poz.: 2040-2067, CD4 plik poz.: 867-943, 1039-1086)

8. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki zatwierdził raporty roczne po terminie (tj. po upływie trzech, czterech i 90 dni), czym naruszył § 4 ust. 5 umowy nr MEiN/2021/2/DIR zawartej w dniu 14 stycznia 2021 r.

Stosownie do § 4 ust. 5 ww. umowy minister, w terminie nie dłuższym niż 30 dni od dnia złożenia sprawozdania, uznaje umowę za wykonaną, albo wykonaną nienależycie, albo niewykonaną.

CBK PAN złożyło do Ministerstwa raporty roczne z realizacji zadania pn. Realizacja eksperymentu GLOWS w ramach misji kosmicznej NASA *Interstellar Mapping and Acceleration Probe (IMAP)* odpowiednio: w dniu 28 października 2021 r., w dniu 25 stycznia 2022 r. oraz w dniu 30 stycznia 2025 r. Minister – po rekomendacji DIR – zatwierdził pozytywnie raporty roczne z realizacji zadania zleconego pod względem prawidłowości wykorzystania przyznanych środków finansowych odpowiednio: trzy miesiące po terminie na jego zatwierdzenie, cztery dni oraz trzy dni.

Jak wyjaśnił Zastępca Dyrektora DIR pan Andrzej Dorociuk, zatwierdzenie raportów rocznych z 2020 r., 2021 r. i 2024 r. po terminie wynikało z okresowo spiętrzenia zadań w departamencie. Dodał również, że konieczność wnikliwej analizy oraz czynniki proceduralne wymagały odpowiedniego czasu realizacji. Podkreślił, że przekroczenie terminu było niewielkie i nie pociągało za sobą negatywnych skutków.

W ocenie NIK działalność jednostki powinna być zorganizowana w taki sposób, aby zapewnić przestrzeganie wszystkich postanowień umownych, w tym terminów zatwierdzenia rozliczeń. Powyższe świadczy o tym, że nie

zadziałały w pełni mechanizmy kontroli zarządczej zapewniające realizację celów i zadań w sposób zgodny z art. 68 ust. 1 ufp.

(akta kontroli str. 143-188, 3314-3321, 3482-3703, płyta CD3 plik poz.: 2040-2067, CD4 plik poz.: 867-943, 1039-1086)

9. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w 2020 r. w nieprawidłowej formie dokonał przesunięcia terminów na złożenie raportów z wykorzystania środków na naukę, czym naruszył przepisy rozporządzenia w sprawie POL-on.

Zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 5 i 6 raporty z wykorzystania środków finansowych na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej lub stanowiska badawczego, unikatowych w skali kraju oraz specjalnej infrastruktury informatycznej w terminie do 31 marca roku następnego po roku, na który środki finansowe zostały przyznane, a w przypadku gdy niewykorzystane środki na realizację zadania zostały pozostawione w dyspozycji podmiotu na rok następny – do 31 marca roku następującego po tym roku zaś w przypadku raportów z wykorzystania środków finansowych na programy i przedsięwzięcia ustanowione przez ministra w terminie do dnia 31 marca roku następującego po roku, na który środki finansowe zostały przyznane oraz w terminie 60 dni od dnia zakończenia realizacji projektu lub zadania w ramach programu lub przedsięwzięcia, jako raport końcowy.

Zgodnie z komunikatem ówczesnego ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki z dnia 19 marca 2020 r. podjął on decyzję o przesunięciu terminów na złożenie raportów z wykorzystania środków finansowych określonych w rozporządzeniu w sprawie POL-on z 31 marca 2020 r. na 30 kwietnia 2020 r.

Jak wyjaśnił Dyrektor Departamentu Nauki MNiSW pan Krzysztof Bakuła, w dacie podejmowania przedmiotowych działań związanych z wydłużeniem terminów raportowania do systemu POL-on i wydania informacji Ministerstwa w tej sprawie obowiązywały już akty prawne dotyczące ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, w tym m.in. wydane na podstawie art. 51a i art. 198a PSWN rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19¹⁰⁹.

W ocenie NIK wskazane rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów szkolnictwa wyższego i nauki odnosiło się wyłącznie do okresu od dnia 12 marca 2020 r. do dnia 25 marca 2020 r. na obszarze kraju w zakresie kształcenia na studiach, studiach podyplomowych oraz kształcenia doktorantów realizowanych w ramach zajęć i nie mogło stanowić podstawy prawnej do odroczenia terminów wynikających z rozporządzenia w sprawie POL-on. Ponadto należy zauważyć, że przytoczone przez Dyrektora Departamentu Nauki MNiSW rozporządzenie ministra dotyczyło wyłącznie niektórych podmiotów szkolnictwa wyższego

¹⁰⁹ Dz. U. poz. 405, dalej: rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania.

i nauki, w tym w szczególności uczelni nadzorowanych przez ministra i nie miało zastosowania do instytutów naukowych PAN.

(akta kontroli str. 3016-3029, 3054-3061, 3352-3375)

10. Minister nie dokonywał weryfikacji danych zamieszczonych w Systemie POL-on, czym naruszył art. 354 ust. 3 PSWN.

Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki na podstawie art. 342 ust. 1 PSWN prowadzi Zintegrowany System Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on. Zgodnie z ust. 4 ww. artykułu dane w Systemie POL-on są przetwarzane w celu wykonywania zadań związanych z ustalaniem i realizacją polityki naukowej państwa, przeprowadzaniem ewaluacji jakości kształcenia, ewaluacji szkół doktorskich i ewaluacji jakości działalności naukowej, prowadzeniem postępowań w sprawie nadania stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego i tytułu profesora, ustalaniem wysokości subwencji i dotacji, nadzorem nad systemem szkolnictwa wyższego i nauki, realizacją zadań przez NAWA, NCBiR oraz NCN. Stosownie do art. 354 ust. 3 PSWN w przypadku wprowadzania do Systemu POL-on danych nieprawidłowych, niezetelnych lub ich nieterminowego wprowadzania, minister może wstrzymać przekazywanie środków finansowych do czasu usunięcia tych nieprawidłowości.

W okresie objętym kontrolą instytuty naukowe Polskiej Akademii Nauk otrzymywały środki finansowe na szkolnictwo wyższe i naukę m.in. w ramach utrzymania aparatury naukowo-badawczej lub stanowiska badawczego, unikatowych w skali kraju, specjalnej infrastruktury informatycznej czy też w ramach programów i przedsięwzięć ustanowionych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. Podmioty te – stosownie do § 16 ust. 1 pkt 3) oraz 6)-7) rozporządzenia POL-on – zobowiązane były do wprowadzania do bazy dokumentów planistyczno-sprawozdawczych systemu POL-on sprawozdań z wykorzystania środków finansowych przeznaczonych na szkolnictwo wyższe i naukę odpowiednio w terminie:

- do 31 marca roku następującego po roku, na który środki finansowe zostały przyznane;
- 90 dni od daty zakończenia realizacji zadania, na które przyznano środki finansowe;
- 60 dni od dnia zakończenia realizacji projektu lub zadania w ramach programu lub przedsięwzięcia, jako raport końcowy.

W objętej badaniem próbie danych zgromadzonych w systemie POL-on stwierdzono, że:

- Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN złożył sprawozdanie z wykorzystania subwencji za 2021 r. w dniu 4 lipca 2022 r., tj. z czterodniowym opóźnieniem,
- Instytut Fizyki PAN złożył raport roczny z wykorzystania środków finansowych na realizację współfinansowanego projektu międzynarodowego w dniu 5 kwietnia 2022 r., tj. pięć dni po terminie,
- Instytut Chemii Organicznej PAN złożył sprawozdanie z wykorzystania subwencji za 2021 rok oraz za 2024 rok, jak również sprawozdanie z wykorzystania środków funduszu stypendialnego po terminie,

- tj. odpowiednio z jednodniowym, dwudniowym oraz dziewięciodniowym opóźnieniem,
- Instytut Chemii Bioorganicznej PAN złożył w dniu 3 października 2025 r. raport końcowy z realizacji inwestycji związanej z działalnością naukową, tj. z opóźnieniem wynoszącym 184 dni,
 - Instytut Oceanologii PAN złożył raport roczny za 2024 r. z wydatkowania środków na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej lub stanowiska badawczego w Systemie OSF 27 marca 2025 r. Raport ten nie znajduje odzwierciedlenia w Systemie POL-on,
 - Instytut Oceanologii PAN nie złożył w Systemie POL-on raportów rocznych za 2018 r., 2019 r., 2022 r. oraz raportu końcowego z wykorzystania środków finansowych na utrzymanie specjalnego urządzenia badawczego.

Jak wskazała Dyrektor Biura Dyrektora Generalnego pani Olga Jarmołowicz, w ramach Ministerstwa weryfikacja prawidłowości, rzetelności i terminowości wprowadzania danych do Systemu POL-on nie została przypisana do zadań konkretnej komórki organizacyjnej. Dodała również, że dane wprowadzane do Systemu POL-on analizowane są i wykorzystywane na potrzeby zadań realizowanych przez poszczególne komórki organizacyjne Ministerstwa. Ponadto jak wyjaśnił Dyrektor DIR pan Michał Doligański, ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce zobowiązała dyrektorów instytutów PAN do wprowadzania do bazy dokumentów planistyczno-sprawozdawczych systemu POL-on sprawozdań i raportów z wykorzystania środków finansowych. Dodał również, że z uwagi na fakt, że dane te były już wprowadzane do systemu OSF, w Ministerstwie podjęto decyzje o umożliwieniu „przenoszenia” ich przez podmioty do systemu POL-on bezpośrednio z systemu OSF. Jak wskazał działanie to miało na celu odciążenia użytkowników systemu, aby nie musieli podwójnie wprowadzać tych samych informacji w każdym z nich oddzielnie, oraz uproszczenie procesu administracyjnego.

W ocenie NIK brak przypisania do zadań konkretnej komórki organizacyjnej weryfikacji prawidłowości, rzetelności i terminowości wprowadzania przez podmioty danych do Systemu POL-on i nie prowadzenie takich czynności zwiększa ryzyko nierzetelności danych w systemie i może prowadzić do podejmowania na ich podstawie potencjalnie błędnych decyzji. Powyższe świadczy o tym, że nie zadziałały w pełni mechanizmy kontroli zarządczej zapewniające realizację celów i zadań w sposób zgodny z art. 68 ust. 1 ufp.

(akta kontroli str. 761-764, 3016-3032, 3185-3192, 3352-3400, 3405-3418)

11. Członkowie zespołu doradczego do spraw opracowania projektu ustawy o PAN nie złożyli ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego i nauki oświadczeń, w których zobowiązują się do bezstronnego działania w interesie publicznym oraz niewykorzystania i nieudostępniania osobą trzecim informacji uzyskanych w trakcie realizacji zadań zespołu, co stanowiło naruszenie § 8 ust. 2 zarządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca

2022 r. w sprawie powołania Zespołu doradczego do spraw opracowania projektu ustawy o Polskiej Akademii Nauk¹¹⁰.

Minister Edukacji i Nauki z dniem 1 sierpnia 2022 r. powołał Zespół z 2022 r., do zadań którego należało opracowanie projektu ustawy o Polskiej Akademii Nauk wraz z uzasadnieniem oraz przedstawienie go ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. Zgodnie z § 8 ust. 2 przewodniczący oraz członkowie zespołu przed pierwszym posiedzeniem zespołu zobowiązani zostali do złożenia ówczesnemu ministrowi, w których zobowiązują się do bezstronnego działania w interesie publicznym oraz niewykorzystywania i nieudostępniania osobom trzecim informacji uzyskanych w trakcie realizacji zadań zespołu.

Dyrektor Departamentu Nauki MNiSW pan Krzysztof Bakula w złożonych wyjaśnieniach potwierdził, że członkowie Zespołu doradczego nie złożyli oświadczeń, o których mowa w § 8 ust. 2 ww. zarządzenia.

Jak poinformował Przewodniczący Zespołu pan Karol Dobrzeński członkowie złożyli stosowne zapewnienie i oświadczenia w formie ustnej podczas spotkania z ministrem przed rozpoczęciem prac Zespołu.

W ocenie NIK, w celu zachowania standardów należytej staranności oraz zabezpieczenia celów dowodowych, oświadczenia powinny być składane w formie pisemnej.

(akta kontroli str. 1884-1886, 1904-1906, 2039-2042, 2046-2052, 3635-3703, płyta CD4 plik poz.: 367-368, 1102-1128)

12. Departament Nauki, wbrew zarządzeniu Ministra Edukacji i Nauki, nie sporządził protokołów z posiedzeń Zespołu doradczego.

Zgodnie z § 7 ust. 1 ww. zarządzenia z posiedzeń zespołu sporządza się protokół, w którym zamieszcza się w szczególności listę uczestników posiedzenia, przyjęty porządek obrad oraz treść ustaleń zespołu. Stosownie do § 9 ww. zarządzenia Departament Nauki zapewniał obsługę zespołu.

W okresie od 1 sierpnia 2022 r. do 22 marca 2023 r. Zespół z 2022 r. spotykał się łącznie 27 razy, z czego w 2022 r. – 13 razy a w 2023 r. – 14 razy. Z powyższych spotkań Departament Nauki nie sporządził protokołów z posiedzeń zespołów, które zgodnie z ww. zarządzeniem powinny zawierać m.in. treść ustaleń zespołu jak i przyjętego porządku obrad.

Jak wyjaśnił Dyrektor Departamentu Nauki MNiSW pan Krzysztof Bakula, z uwagi na przyjęty tryb pracy, zespół zrezygnował z prowadzenia pisemnych protokołów z posiedzeń, o których mowa w § 7 ust. 1 zarządzenia Ministra. Dodał również, że decyzja ta była podyktowana dążeniem do efektywnego dokumentowania przebiegu spotkań w sposób umożliwiający swobodną i otwartą wymianę poglądów. Wskazał również, że efektem pracy zespołu był projekt ustawy, jej uzasadnienie oraz wkład do OSR.

Jak wskazał Przewodniczący Zespołu pan Karol Dobrzeński decyzja w zakresie braku protokołowania posiedzeń zespołu nie została podjęta

¹¹⁰ Dz. Urz. MEiN poz. 68.

przez niego. Jak dodał w trakcie prowadzonych prac zwracał się kilkakrotnie do pracowników Departamentu Nauki z prośbą o przesłanie protokołów kolejnych posiedzeń. Jak wyjaśnił w odpowiedzi uzyskiwał informację, iż prace na protokołami trwają. Jednocześnie podkreślił, że na każdym posiedzeniu był obecny pracownik Ministerstwa prowadzący protokół.

NIK zauważa, że zarządzenie Ministra Edukacji i Nauki w sprawie powołania zespołu doradczego do spraw opracowania projektu ustawy o Polskiej Akademii Nauk wyraźnie precyzowało obowiązek sporządzania protokołów z posiedzenia zespołu. Brak sporządzania protokołów uniemożliwiał rzetelne udokumentowanie prac Zespołu i podjętych decyzji oraz monitorowanie realizacji prac.

(akta kontroli str. 1884-1886, 1904-1906, 2039-2042, 2046-2049)

13. Minister Edukacji i Nauki nie wyegzekwował rzetelnego opracowania projektu ustawy o PAN przez Zespół, na który poniesiono wydatki w łącznej wysokości 231,9 tys. zł, a kolejni ministrowie podejmowali nieskuteczne działania w celu spełnienia warunku podstawowego określonego w Programie FENG dotyczącego reformy PAN w zatwierdzonym przez Komisję Europejską terminie, czym naruszono art. 15 ust. 6 Rozporządzenia (UE) 2021/1060.

Stosownie do art. 15 ust. 6 ww. rozporządzenia Państwo członkowskie zapewnia, by warunki podstawowe były spełniane i przestrzegane przez cały okres programowania.

Zobowiązanie Ministerstwa do spełnienia warunku podstawowego w zakresie przeprowadzenia reformy Polskiej Akademii Nauk zostało określone w zatwierdzonym w dniu 27 września 2022 r. przez Komisję Europejską Programie Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027. W dokumencie tym określono szczegółowy harmonogram prac, który obejmował m.in. przekazanie do końca drugiego kwartału 2023 r. projektu ustawy do Rządowego Centrum Legislacji.

Przedłożony – przez powołany przez Ministra Edukacji i Nauki Zespół ds. reformy PAN – projekt ustawy o PAN, nie tylko nie został przekazany do RCL w wymaganym terminie, ale także nie uzyskał w październiku 2023 r. akceptacji ówczesnego Sekretarza Stanu z uwagi na fakt, iż projekt ten – w ocenie Sekretarza Stanu – nie spełniał oczekiwań Ministerstwa w zakresie demokratyzacji PAN. Przygotowany przez Ministra Nauki w lipcu 2024 r. projekt ustawy o zmianie ustawy o PAN oraz niektórych innych ustaw, który został wpisany do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów pod nr UD83, w dniu 4 kwietnia 2025 r. został wycofany przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Działanie to zostało zrealizowane, pomimo że w dniu 28 marca 2025 r. skierowany został do Komisji Europejskiej projekt zmiany Programu FENG uwzględniający, przygotowany w uzgodnieniu z MNiSW, harmonogram nowelizacji ustawy o PAN zakładający wejście w życie ustawy o PAN na przełomie II i III kwartału 2025 r. Wskutek powyższego, na dzień 28 maja 2025 r., tj. dokonania zmian w Programie FENG przez Komisję Europejską, nie było możliwe prowadzenie dalszych prac nad projektem ustawy. Nie było również możliwe dotrzymanie

zakładanego w zmienionym harmonogramie terminu przyjęcia ustawy o PAN przez Radę Ministrów w I kwartale 2025 r.

Jak wyjaśnił Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w okresie od 25 marca 2025 r. do 4 kwietnia 2025 r. nie prowadził korespondencji z MFiPR ani z Prezesem Rady Ministrów w zakresie wycofania projektu, a decyzję o wycofaniu projektu podjął w czasie spotkania ze środowiskiem Akademii w dniu 26 marca 2025 r. z uwagi na brak akceptacji społecznej dla większości proponowanych zmian oraz rozbieżne oczekiwania środowiska.

W ocenie NIK działania ministrów nie zapewniły prawidłowego i terminowego zrealizowania podjętych wobec Komisji Europejskiej zobowiązań, tj. nie doprowadzono do wejścia w życie ustawy do końca września 2025 r. Uznanie tego warunku przez Komisję Europejską za niespełniony może skutkować wstrzymaniem płatności przez Komisję dla Programu FENG, niezależnie od faktu, że w październiku 2025 r. po raz kolejny wpisano projekt ustawy do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów.

(akta kontroli str. 1510-1567, 1595-1820, 1878-2049, 2308-2344, 3482-3703, płyta CD3 plik poz.: 1526-1751, CD4 plik poz.: 351-366, 578-587)

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Zwiększenie nadzoru nad właściwymi komórkami organizacyjnymi MNiSW, w tym poprzez wzmocnienie mechanizmów kontroli zarządczej w obszarze zawierania i rozliczania umów zawieranych z PAN i instytutami naukowymi PAN oraz zatwierdzania planów finansowych PAN w ustawowo określonym okresie.
2. Podjęcie działań w celu wyegzekwowania od Instytutu Chemii Bioorganicznej PAN zwrotu części środków pobranych w nadmiernej wysokości.
3. Podjęcie niezbędnych działań zmierzających do wypełnienia przez Ministra obowiązku weryfikowania terminowości i rzetelności danych zamieszczanych w systemie POL-on przez jednostki naukowe.
4. Podjęcie działań w celu wyegzekwowania od PAN odsetek od nieterminowego zwrotu dotacji celowej w prawidłowej wysokości.
5. Egzekwowanie od członków zespołu doradczego wszystkich obowiązków wynikających z zarządzenia Ministra o ich powołaniu.
6. Pilne podjęcie wszelkich, będących w gestii Ministra, działań niezbędnych dla zapewnienia wypełnienia przez Polskę określonego w programie „Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027” warunku podstawowego w zakresie przeprowadzenia reformy PAN.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne sporządzono w postaci elektronicznej z użyciem kwalifikowanych podpisów elektronicznych.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje *prawo zgłoszenia* na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza

się do Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 19 grudzień 2025 r.

Wiceprezes
Najwyższa Izba Kontroli
Jacek Kozłowski

/-/

Zmian w wystąpieniu pokontrolnym dokonała:

Dominika Manicka, p.o. Dyrektor Departamentu Rozwoju i Gospodarki¹¹¹

/-/

¹¹¹ Z dniem 1 stycznia 2026 r., z uwagi na zmianę struktury organizacyjnej, zadania realizowane przez Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego w obszarze szkolnictwa wyższego i nauki przejął Departament Rozwoju i Gospodarki.